

TAHAR BEN JELLOUN
NATA E MĒKATIT
ROMAN

BOTIMET TOENA

Tahar Ben Jelloun

Nata e mëkatit

roman

Përktheu nga origjinali frëngjisht
Nonda Varfi

BOTIMET TOENA
Tiranë, 2016

Autori: Tahar Ben Jelloun (Tahar Ben Zhelun)
Titulli në origjinal: La nuit de l'erreur
Botoi në frëngjisht: Éditions du Seuil

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'Aide à la Publication du Service de Coopération et d'Action culturelle de l'Ambassade de France en Albanie, bénéficie du soutien du Ministère français des Affaires étrangères et du Développement international.

Ky libër, i botuar në kuadrin e programit të ndihmës për botim të Shërbimit për Bashkëpunim dhe Veprim Kulturor të Ambasadës së Francës në Shqipëri, ka mbështetjen e Ministrisë Franceze të Punëve të Jashtme dhe të Zhvillimit ndërkombëtar.

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo
Korrektore letrare: Arlinda Rrushi
Përkujdesja grafike: Elida Stafa
Kopertina: Ana Shema

ISBN 978-9928-205-73-5

© Éditions du Seuil, 1997
© në shqip Botimet Toena

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollësja", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116; 22 58 893

Fax: +355 4 22 40 117

E-mail: redaksia@toena.com.al

botimet.toena@gmail.com

[Http://www.toena.com.al](http://www.toena.com.al)

Për Aishën

Prolog

Nëse ju qëllon të shkoni ndonjë ditë në Tanzhe, tregohuni zemërbutë me situatën, me rrëgjimin, me mallin që pushton njerëzit që rrinë në kafene me sytë e ngulur nga brigjet spanjolle, ose mbi një horizont pa shumë vlerë.

Nuk keni çfarë të shikoni. As monumente, as muze, as gjire; as ndonjë gjë piktoreske, që do t'ju jepte ndjesi të menjëhershme, por të forta.

Sigurisht, mund të barisni rrugëve, të nuhasni aromat e gjellëve dhe kundërmimin e erërave, ose, thjesht, të mbeturinave të sardeleve që u hidhen maceve në trotuar dhe që atyre nuk u pëlqejnë. Maceve të Tanzheit u dhimbset jeta më shumë se çdo kafshe tjetër. Ato njihen për lidhjen e fortë që kanë me këtë qytet, që, me sa duket, u siguron atyre një mbijetesë të vogël, jo të parëndësishme në kohët e sotme.

Ju mund të qëndroni edhe në shtëpi, në një dhomë hoteli, ose te miqtë tuaj. E keni gabim. Sepse Tanzhei, që nuk ka asgjë për të mbajtur një udhëtar kalimtar, ka gjithçka për ta joshur. Por kjo nuk bie në sy. Pluskon në ajër. Megjithatë, është vend që mund t'jua këshillojmë.

Nuk ka ndonjë gjë të jashtëzakonshme. Përveç një varreze të vogël që mezi dallohet. Por ajo është e rrethuar me eukalipte të larta, që bëjnë një hije jashtëzakonisht çlodhëse në ditët e verës. Është vetëm një varrezë, ku janë groposur qen dhe mace. Thuhet se një anglez ka groposur aty, natën, kalin e tij. Por kjo nuk vërtetohet dot. Në hyrje, ngrihet një mur me mbishkrime në anglisht për të kujtuar se ai vend është krijuar nga Shoqata Londineze për Mbrojtjen e Kafshëve.

Mund të shëtisni mes varreve të vogla dhe të lexoni mbishkrimet mbi gurë. Por nuk është kjo arsyeja për ta vizituar. Në të djathtë të hyrjes, jashtë varrezës, do të vëreni një varr pa gur varri, një varr anonim, një sop me tokë të zezë si qymyri. Ai është më i madh se të tjerët. Në atë varr, siç thonë, është varrosur një njeri. Po përse nuk e kanë varrosur në varrezën e qytetit? Thuhet se njeriu, që gjendet aty, nuk është me të vërtetë as njeri, as kafshë. Është një nga ato qeniet që nuk kanë ekzistuar kurrë, një qenie e veçantë, që duhet të ketë pasur lidhje me shkakun kryesor të fatkeqësisë, me atë fatkeqësi që nuk duhet t'ia përmendim emrin dhe që shkonte shtëpi më shtëpi, pluskonte mbi kokat tona pa rënë në sy. Herë pas here, dikush do të vinte dhe do ta shndërronte atë tokë, do ta zëvendësonte me rërë të hollë dhe të bardhë. Pas një hëne, toka do të nxihej. Nga fundi i varrit, ajo qenie do të dëshmonte praninë dhe aftësinë e saj për të vepruar edhe pas vdekjes! Do të vazhdonte të merrte frymë me vështirësi, me një ritëm tepër të ngadaltë, të padallueshëm.

Kjo është, pa dyshim, histori e sajuar. Prandaj e rrëfejnë me zë të ulët dhe hedhin sytë majtas-djathtas,

duke përgjuar kalimtarët, që mund të jenë lajmëtarë të një vuajtje të përjetshme.

Një varr që merr frymë! Fjala qarkulloi disa kohë në kafenetë e bulevardit *Pasteur* dhe të rrugës *Siaghine*. Askush nuk shkoi të shihte se çfarë ndodhte nën hijen e eukalptit. Thuhet se ata që kanë shkuar atje nuk janë kthyer më.

Një qytet që prodhon ende legjenda nuk duhet të jetë i tëri i keq. Ai e di. E thotë. Rrëfen veten.

Zina, fëmijë i Fesit

Më duhet ta rrëfej këtë histori. Duhet të zbrazem si një thes i mbushur me grurë. Do ta derdh përmbajtjen e tij në një mulli dhe do të pres të zbardhë, që, me miellin, të bëj bukë. Historia që mbart brenda vetes është e rëndë. Po nuk e hoqa qafe, do të çmendem, do të humbas arsyen dhe kuptimin e gjërave. Nuk kam kërkuar të jem mbartëse e saj, as të jetoj me fantazmat e saj. Sekush nga ne e ka një të fshehtë. E mban me xhelozzi brenda vetes. Shpesh, kjo është një gjë e vogël, një fjalë e pëshpëritur nga një endacak në veshin e një kalimtari, shpesh është diçka që nuk thuhet, që nuk duhet zbuluar, një premtim i bërë në pranverë, një dashuri e pamundur, një gabim, ose thjesht një thesar i fshehur në fund të një kopshti. E fshehta ime është fati im.

Më kujtohet që kisha bërë një pakt me një grua, me hijen e një gruaje të bukur dhe të shqetësuar, me një grua të re dhe turbulluese. Ajo grua është imazhi që më kthen pasqyra. Ajo është brenda meje. Kur shihem në pasqyrë, imazhi zhduket. Shikoj tjetrën. Fizikisht nuk ngjajmë. Ajo ka sy të zinj. Sytë e mi janë të kaltër, të paktën kështu thonë. Që prej asaj dite, unë bredh e braktisur nga ata që doja, e harruar nga ata, me të cilët

shoqërohesha, e ndarë nga vetja si e dyzuar, duke u sjellë vërdallë në vendet e fëmijërisë, në tarracat e fantazive të mia. U ngjiza Natën e Mëkatit, natë pa dashuri. Jam fryt i asaj dhune të gabuar, mbajtëse e një fati që nuk duhet të ishte kurrë fati im.

Jam fëmijë i Fesit. Kam lindur në një shtëpi të përmytur nga drita, sepse ajo nuk kishte çati. Thoshin se isha e brishtë dhe shtiresha si e sëmurë. Qëndroja orë të tëra duke soditur retë dhe duke shpikur personazhe, që më zgjasnin krahët dhe më ftonin të bashkohesha me ta. Kujtoja se mund të ecja mbi re. Mbyllja sytë dhe nisesha. Kur më thërriste mamaja, nuk i përgjigjesha. E dëgjoja që thoshte: “Është e përhumbur. Pres të vijë në vete. E ku ka për të shkuar kështu? Mund të më ndihmonte në punët e shtëpisë, ose mund të mësonte të gatuar. Kjo vajzë, ka të ngjarë të jetë djalë. Luan dhe sillet si një rrugaç i vogël”.

Shpesh, kisha dëshirë t'i përgjigjesha, por nuk bëja asgjë. Hyja në atë lojë, edhe pse nuk më kënaqte shumë. Në fakt, ndihesha e detyruar të shkoja gjetiu, atje ku retë më bënin surpriza me personazhe të shëmtuara me fytyrë njeriu dhe trup të çuditshëm, shpesh si të kalit, apo të një zogu të madh. Kur mbërrija atje lart, një djalë i vogël me kapelë dhe mustaqe të rreme më merrte për dore dhe më fuste në rrethin e patriarkëve. Vendoste gishtin tregues mbi buzë, për të më thënë se ishte e ndaluar të flisja. Ishte bota e heshtjes, nga ku ata shikonin qytetin që gëlonte nga të gjitha anët. Ecja mbi qilima të trashë, pa e kuptuar se ata qëndronin pezull mbi shtylla. Nuk kisha çfarë të bëja, veç të vëzhgoja lëvizjen e trupave. Ndodhte që kisha edhe

frikë, ngaqë gjendesha përballë një qenieje, ku natyra kishte dështuar, duke i dhënë një kokë tepër të vogël dhe krahë të mëdhenj, që shërbenin njëkohësisht edhe si këmbë. E dija se ato qenie ishin zvarranikë, sepse, në qytet, nuk i donte askush. Por unë isha normale, me trup të rregullt dhe vetëm rrallëherë kisha kriza frymëmarrjeje. Është gjë normale që në qytetin e Fesit të të zihet fryma, sidomos kur ke ndjeshmëri të lartë, kokë të brishtë dhe zemër të dobët. Më dukej vetja sikur kisha hyrë fshehurazi në atë hapësirë, ku njerëzit merreshin vesh me njëri-tjetrin me vizatime. Kur je atje lart, dëgjon vetëm erën. Ishte pothuajse muzikë. Herë pas here, mbledhjet tona ndërpriteshin nga kalimi i një tufe zogjsh shtegtarë. Ata çanin ajrin me vendosmëri. Ne hiqeshim mënjanë për t'u hapur udhën. Më pëlqenin ato çaste kur zhvendosja e tyre ishte e organizuar deri në imtësi. Një herë, ata ndaluan dhe nisën të vallëzonin duke krijuar figura gjeometrike me një saktësi të përkryer. Atë balet e shoqëronin me një muzikë, që e merrnim me mend. Ishte gjë e bukur, mallëngjyese. Një ditë, vura re disa lot mbi faqen e një burri kokëvogël. Ai ndiqte, pa i mbyllur sytë, lëvizjet e atyre mijëra zogjve. Kur ata largoheshin, ne formonim sërish rrethin dhe flisnim me shenja. Patriarku kishte flokë të gjatë dhe dukej mbi njëqind vjeç. E dinim se ishte më i moshuar nga të gjithë, sepse, ndërkohë që na bekonte me dorën e djathtë, ne i puthnim dorën e majtë. Isha e bindur se ai ishte njeri i familjes. Ndoshta ishte gjyshi im, ai që kishte vdekur ditën kur kisha lindur unë. Mamaja ma kishte përshkruar si burrë të shenjtë, me mjekër të lyer me këna dhe sytë me *khol*. Ai më vështronte me

dhembshuri, sikur donte të më thoshte se i vinte keq që nuk fliste dot. Kur hapja gojën për të shqiptuar ndonjë fjalë, asgjë nuk dilte prej saj. Atëherë, hiqja dorë dhe pohoja me sy sikur të isha përfundimisht pjesëtare e grupit.

I zgjasja këto çaste përhumbjeje, ku epesha pas syve të imagjinatës pa pranuar të zbrisja në tokë. Prindërit e dinin se nuk duhej të më zgjonin brutalisht; kishin frikë se mos më binte sëmundja e tokës, që, më vonë, mjekët e quajtën krizë epilepsie. Mamaja priste një qepë përgjysmë dhe ma afronte te hunda. Kur nuk përmendesha edhe nga kjo, mamaja spërkaste me parfum të fortë një shami dhe më njomte me të hundët dhe buzët. Në përgjithësi, atë çast, vendosja të dilja nga përhumbja, jo për t'u bërë qejfin, por për të hequr qafe atë parfum që më shkaktonte të vjella. Prisja mëngjesin e ditës së nesërme për të shkuar sërish në re, për të takuar miqtë e heshtjes. Shpesh, nuk i njihja të tërë. Ndodhte që disa syresh largoheshin, ndërkohë që mbërrinin të tjerë, të panjohur. Vetëm patriarku nuk luante vendit. Shkoqiste tespiket dhe lëvizte buzët, nga ku nuk dilte asnjë tingull. Shokët e tjerë kishin të gjithë ndonjë të metë fizike. Atje ishte qorri me një sy, që përtypte pa pushim një copë dru; doraci që i binte fyellit; një burrë i jargavitur me buzë të çarë, që tundej si patë; xhuxhi, që ecte më këmbë; qorri, që hiqej sikur lexonte dhe, pastaj, Fadela, e vetmja grua e grupit, një grua me gjinj të mëdhenj dhe me fytyrën e një vajze të re. Ajo ishte po aq e moshuar sa dhe patriarku, dhe dorën e mbante të shtrirë sikur të ishte gjithnjë te dera e tyrbes së Mulla Drisit, ku lypte. Ishte i vetmi njeri që njihja, por ajo

nuk më njohu. Fadela ishte halla, ose kushërira e tim ati. Nuk e kam marrë vesh asnjëherë se çfarë ishte. Ajo vinte te ne në dimër dhe largohej që ditët e para të pranverës. E quanin të çmendur, të marrë. Ajo thoshte gjithçka që i shkonte nëpër mend. Na bënte për të qeshur dhe njëherësh na trembte. Ishte trupmadhe, me fytyrë të stërzgatur plot me rrudha, me sy fare të vegjël dhe me dorën gjithnjë të shtrirë. Kur më afrohej, e dija se në dorë kishte ndonjë dhuratë: një copë sheqer, një zar, një bilbil, ose ndonjë copë bukë. Thoshte se nuk lypte, se mblidhte *zekatin*, taksën që Allahu kërkonte nga të pasurit, duke i detyruar kështu myslimanët të bënin detyrën ndaj të varfërve. Ndonjëherë vinte me një thes me grurë apo me thekër, dhe thoshte: “Kjo është ndihma ime për dimrin”. Fadela nuk ishte e çmendur. Ajo thoshte me zë të lartë të vërteta në mes të ditës dhe nuk pranonte mëshirën e të tjerëve. Më kujtohet që e kishim pritur një javë të tërë, vitin e famshëm, kur në Fes kishte rënë borë. Mendonim se nuk do të vonohej dhe do të vinte me tërsëllëm, duke sharë pashain e qytetit dhe spiunët e tij, duke mallkuar fëmijët që e qëllonin me gurë. Por nuk erdhi. Im atë e kërkoi, por nuk e gjeti kurrë. Tani e dija kur dhe si kishte vdekur: ajo ishte frikësuar nga bora dhe kishte kujtuar se kishte ardhur fundi i botës. Kishte shkuar te varreza e Bab Ftouhut, ishte shtrirë mbi një varr dhe kishte vdekur nga i ftohti. E gjetën shumë kohë më pas, kur doli dielli, një të premte, ditën kur të afërmit shkuan për të përkujtuar burrin e varrosur në atë varr. Ata u frikësuan, kërkuan ndihmë. Varrmihësit, që po varrosnin dikë tjetër, e ndërprejnë punën, hapën një gropë diku, e kallën në dhé

dhe recituan disa vargje të *Kuranit*. U përhap lajmi se kishin gjetur një grua të moshuar, që e kishin varrosur shpejt e shpejt në një varr. Asnjë nuk kërkoi të merrte vesh më shumë. Fadela kishte vdekur ashtu si kishte jetuar, vetëm dhe e varfër.

Më kujtohet dita kur ajo më kapi për dore dhe më tha:

“Më dëgjo. E ndiej për detyrë të të rrëfej si ke lindur. Prindërit e tu nuk kanë për ta bërë. Mamaja jote, sa e njoh, do niste të qante dhe ti nuk do të merrje vesh asgjë nga ato që do të të thoshte. Ndërsa yt atë do të mbyllte sytë dhe do të belbëzonte fjalë pa kuptim. Ndodhesha atje rastësisht. Në fakt, jo edhe aq rastësisht. E dija se jot ëmë do të lindte një ditë. Çka nuk dija, ishte gjendja shëndetësore e gjyshit, që, për më tepër, ishte shumë i moshuar. Ishte burrë tërheqës, i mençur, me sytë e lyer me *khol*. Mjekra me këna i jepte pamjen e një marabuje¹. Ishte i fortë dhe askush nuk priste që ai të vdiste aq papritur atë mëngjes kur linde ti. Ishte zgjuar me sy të perënduar. Mamaja jote i kishte shkuar pranë dhe i kishte kërkuar bekimin. Ai nuk e ngrinte dot dorën për ta vendosur mbi barkun e së bijës. Pa bekimin e tij, fëmija që do të lindte nuk do të ishte i mirëpritur. Jot ëmë i përgjërohej, por sytë e tij shikonin gjetiu. Ajo ia mori dorën dhe e vendosi mbi barkun e saj, por dora ishte e ftohtë dhe rrëshqiste sikur të kundërshtonte çdo përpjekje. Shtërzimet e para u shoqëruan nga rënkimet e gjyshit tënd. Nënë tënde e vendosën në anën tjetër të dhomës. Mamia shkante nga nëna te gjyshi, çirte

---

¹ Marabu, eremit, shenjtor në islam (shën. i përkth.).

fytyrën dhe thoshte: ‘Fatkeqësia ka hyrë para meje në këtë shtëpi. Fatkeqësia është këtu, e ndiej, e shoh. Këtu jam kot. Nuk është faji im që kjo lindje ndodh kështu. Më mirë të më kishte rënë mua mbi kokë! Përse plaku zgjodhi të vdiste sot? Përse fati ma bën këtë gjë mua, që jam vajzë nga familje e mirë, besimtare dhe besnike ndaj fjalës së Allahut?’.

“Gjyshi yt kishte humbur ndjenjat. E vetmja shenjë jete ishte gishti tregues i dorës së djathtë, i ngritur lart për faljen e fundit. Familja shkonte nga njëri shtrat te tjetri dhe qante. Nuk merrej vesh përse qante edhe mamaja jote. Qante ngaqë ishte çliruar, apo ngaqë po humbiste të atin? Ndërkaq, ti lëshove një klithmë të çuditshme, sikur të lajmëroje vdekjen e gjyshit. Në atë çast, mamia nxitoi drejt tij dhe tha: ‘Shkoi te Zoti’. Ditën e shtatë nuk u bë festë. Njerëzit nuk dinin çfarë të bënin: të uronin nënën tënde për lindjen e vajzës, apo ta ngushëllonin për vdekjen e të atit. Askush nuk kishte qejf të buzëqeshte. Mendonin mallkimin, por nuk donin ta përmendnin. Për familjen, këto ishin çaste të vështira. Sigurisht, nga ti pritej gjithçka. Thoshin: ‘Ky fëmijë i bën të tëra’, dhe atëherë të linin të qetë dhe nuk të bezdisnin kur përhumbeshe. Tani, bija ime, i more vesh të gjitha. Është e rëndë të mbash mbi fytyrë imazhin e vdekjes! Ta qaj hallin. Por të dua shumë”.

Çudi që e gjeja atje, të rrethuar nga ato qenie, as të vdekura, as të gjalla, që jeta nuk i kishte dashur, atje, në gjysmën e rrugës midis kësaj bote dhe botës tjetër, ku retë shërbenin si pallat, varrezë, ka të ngjarë edhe si Parajsë.

Kur më riktheheshin ndjenjat, kur dilja nga kllapia dhe bashkohesha me fëmijët e tjerë, ndihesha e mbrojtur dhe superiore kundrejt të gjithë të tjerëve, sepse kisha një çelës për të hapur një derë të vogël të botës tjetër, të asaj bote, ku vdekja nuk është detyrimisht torturë e vazhdueshme, ferr, ku je i dënuar përjetësisht për mëkate ose mendime të gjykuara si të këqija, ku trupi ndahet nga shpirti dhe i nënshtrohet provave të tmerrshme.

Kjo ishte e fshehta ime. Nuk isha aq e çmendur sa këtë t'ua thosha të tjerëve. Pastaj, kush do të më besonte? Edhe unë dyshoja kur qëndroja për shumë kohë larg atyre reve, ku hipja sikur do të nisësja për një udhëtim të gjatë. Në pranverë dhe verë, qielli i Fesit nuk kishte re. Diçka i shtynte ato drejt vendeve të tjera. Një ditë, zbulova se qielli nuk është kurrë tërësisht blu dhe tërësisht i kthjellët. Gjithnjë arrija të dalloja disa gjurmë resh, sado të vogla, të tejdukshme, apo të lehta qofshin. Imagjinata ime ishte mësuar me këtë ushtrim. Më duhej pak përqendrim për të shkuar mes dy botësh, atje ku nuk më arrinte dot asnjë njeri.

Nga këto qëndrime të shpeshta mes dy botësh, fitova një rreptësi që do të më hynte në punë më vonë. Atje nuk ka keqdashësi. Gjithçka është statike, e ngurosur në një shfaqje shëmtie ose deformimi trupor, që bën të pamundur çdo përçapje keqdashëse. Qeniet atje kishin vuajtur aq shumë në jetë, sa ishin bërë të paprekshme. Vazhdonin të sodisnin botën dhe shpeshherë qeshnin me naivitetin dhe pangopësinë e të gjallëve. Fadela e thoshte shpesh: “Paraja ndan vëllain nga vëllai, mikun nga mikun”. Në Fes, më tepër se gjetiu, njerëzit janë të prirë ndaj parasë. E dija që për familjen tonë thoshin

se nuk ishte e kamur. Mamaja kapërdinte lotët, ndërsa babai mbyllte sytë për të mos e parë më botën. Ai kishte humbur papritur shikimin, ndërkohë që sytë i kishte të paprekur. Mjekët nuk e kuptonin dot këtë dukuri. Thoshin se truri i tij nuk i urdhëronte më sytë. Më pas e kuptova se ai kishte arsye që nuk pranonte të shikonte ato që duheshin parë. Shëmtia e njerëzve nuk shfaqej mbi fytyrë, por në gjestet e tyre. Të vetmin njeri që shikonte ende, isha unë. Vinte shpesh në dhomën time dhe kërkonte ndjesë që kishte gjetur strehë në errësirë. Unë i ngajaja. Unë përhumbesha, ndërsa ai vendoste një perde midis tij dhe botës. Më kujtohet dita kur e fyeu publikisht një ortak, i cili nuk kishte duruar dot faktin që babai u kishte dhënë të holla nacionalistëve që luftonin për pavarësi. Babai mendonte se ishte e natyrshme të merrje pjesë në atë luftë, aq më tepër që ata, që nuk pranonin të solidarizoheshin, tregoheshin me gisht dhe mund t'i shihnin dyqanet e tyre të bëra shkrumb e hi. Ortaku, që në të vërtetë ishte pronar, ishte njeriu më koprrac i qytetit. Sa më shumë fitonte, aq më i lig bëhej. Sa më shumë pará kishte, aq më i lig bëhej. Shëtiste në qytetin e vjetër hipur mbi një mushkë, për të cilën kujdesej më tepër sesa për shërbëtorin e tij. Nuk ishte hera e parë që im atë shkaktonte zemërimin e tij. Atë ditë, babai vendosi t'i mbyllte sytë deri në një urdhër të dytë. Pak njerëz e kuptuan se çfarë kishte ndodhur. Një ditë, një nga shërbëtorët e koprracit solli një letër në shtëpi. Ia lexova unë babait:

“Ta dish që sot e tutje nuk jemi më ortakë. Kam bërë llogaritë dhe ty të takon shuma prej 20 252 rialësh, që do të ta dërgoj së shpejti. Duhet të të them se tregtari

nuk duhet të merret me politikë, se parapëlqej më tepër një njeri tinëzar dhe dredharak, sesa një tregtar naiv dhe të ndërgjegjshëm. Paratë i dua më tepër nga çdo gjë tjetër në botë. Dua paratë dhe i përbuz ata që nuk kanë. Por ti nuk ke pará, dhe për këtë arsye nuk kemi më punë bashkë. Merri të hollat e tua dhe shko falu nëpër xhami, që zotërinjtë tanë francezë të na braktisin dhe që ne të gjithë të rrënohemi në çast. Rrugë të mbarë!”

Im atë ia nisi të qeshurit dhe më tha: “Bëj gati valixhen, bija ime, do të ikim!”. Ime ëmë qante. Radia, dadoja jonë e mirë, qante, ndërsa unë nuk dija çfarë të bëja. Mamasë i lindi një ide: “Mbase, duke lënë qytetin tonë të dashur, burrit tim i kthehet shikimi!”

Për këtë isha e bindur. E dija se babait i merrej fryma në atë qytet, ashtu siç më merrej mua fryma në atë shtëpi të trishtuar plot lagështirë. Por, fatmirësisht, kisha retë. Vendimi ishte marrë: do të shkonim në Tanzhe, qytet ndërkombëtar, qytet me dy dete, qytet dy orë me anije larg Europës, në Tanzhe, në qytetin ku do të harronim Fesin dhe gurët e tij të nxirë nga gënjeshtria dhe lakmia.

E dija se kisha një xhaxha në Tanzhe, njeri i mirë, mjaft i mençur, që vinte na takonte një herë në dy vjet, që shkonte e falej te Mulla Drisi dhe blinte qelebie mëndafshi dhe papuçe të bëra me porosi. Ishte *dandy*, burrë që shoqërohej me spanjollët kur punonte në Melilla. Thuhej se kishte qenë dashnori i një aktoreje të bukur spanjolle dhe se me të kishte bërë një djalë me emrin Pablo, për nder të Pikasos, të cilin e adhuronte shumë. Vëllai më i madh i tim eti kishte bërë pasuri gjatë luftës, duke qepur uniforma për ushtrinë e Frankos. Nuk i pëlqente të fliste për atë periudhë. Që

kur ishte vendosur në Tanzhe, në lagjen *Siaghine*, ku shiste bizhuteri të florinjta, bënte më pak pará, por vazhdonte të joshte gratë. Dihet që argjendarët janë shpërkëndyes. Ka të ngjarë që vendimin për të hapur këtë dyqan ta kishte marrë për të qenë në kontakt me gratë. E shoqja dhe fëmijët nuk kishin asnjë dyshim, por eleganca dhe bukuria e tij e tradhtonin pasionin që ai kishte për femrat. Mes tij dhe tim ati kishte një dallim të madh. Sa më shumë njëri prirej ndaj qejfit, lojërave, joshjes, aq më tepër tjetri ishte serioz, i ndrojtur dhe i sikletosur. Im atë nuk kishte pranuar të bënte tregti gjatë luftës. Morali e pengonte të fitonte pará lehtë. Në fakt, kjo nuk ishte e thjeshtë, ngaqë xhaxhai rrezikonte dhe një ditë hëngri një plumb në këmbë. Ishin dy temperamente të ndryshme. Dhe unë u ngjaja të dyve: xhaxhain e adhuroja, ndërsa babanë e doja. Ngaqë nuk isha as njëri, as tjetri, kisha zgjedhur të mërgohesha në retë e mia të famshme. Më kishin thënë se Tanzhei ishte atdheu i reve. Disa vinin nga Spanja, të tjerat ngriheshin nga shkretëtira. Isha e mbushur me mendimin se mund të vazhdoja t'i bëja udhëtimet e mia të veçanta. Nuk isha si vajzat e tjera, nuk ëndërroja princin e kaltër, ëndërroja një patriark dhe shokët e tij që më mësonin të jetoja pa m'u zënë fryma.

U larguam nga Fesi natën, pa derdhur pikë loti. Ndoshta mamaja qau, por e bëri në heshtje. Unë ecja e zënë për dore me babanë. Plaçkat ishin ngarkuar mbi një mushkë. Treni i natës ishte më i parapëlqyeri, ngaqë doganierët ishin më pak të vëmendshëm. Për herë të parë pashë një pasaportë. Fotografia ime ishte ngjitur

tek ajo e nënës. Maroku ishte i ndarë në dy pjesë: veriu, deri në Arbaua, ishte i pushtuar nga Spanja, pjesa tjetër ishte nën protektoratin francez. Babai më tha: “Do të marrim trenin e natës sepse mbërrijmë në Tanzhe me lindjen e diellit. Ke për ta parë sa bukur është. Qytetin, është më mirë ta zbulosh në mëngjes, sesa pasdite!”.

Në Arbaua na kontrolluan një për një. *Carabineros*-ët i morën mamasë një byzylyk dhe pesëdhjetë dollarë, që babai kishte fshehur në astarin e xhakëtës së saj. Kur u nis treni, babai lëshoi një psherëtimë dhe tha: “Shyqyr që nuk vunë re çantën e zezë; atje ku kam fshehur të gjitha kursimet e mia!”.

Mbërritja në Tanzhe qe e bukur. Treni ecte ngadalë dhe qyteti na afrohej pak nga pak, i mbështjellë me një tis të hollë mjegulle. Babai na tha, duke lëshuar një lot: “E dija që do të ndodhte mrekullia. Po më kthehet shikimi pak nga pak. Shikoj turbull. Dalloj forma, ngjyra; shikimi po më çlirohet, po më kthehen sytë; e dija që Fesi më bënte dëm dhe që nuk kisha dëshirë të shikoja...”.

Cadillac-u i zi i xhaxhait na priste në dalje të stacionit. Atje ishte një turmë ushtarësh të rinj spanjollë që merrnin trenin. Mezi kaluam mes tyre. Plaçkat tona i mbartnin dy hamej, ndërsa babai shtrëngonte çantën e zezë në gj. Shoferi na tha se pronari i tij nuk zgjohej para orës dhjetë dhe se do të vinte të na takonte më vonë. Shtëpia e xhaxhait ishte e madhe. Nuk bëhej fjalë të qëndronim atje me tepër se një javë. Nuk ishim me pushime. Po ndryshonim qytet dhe zakone. Im atë dhe vëllai i tij ishin marrë vesh për të bërë tregti metrazhesh. Duhet të gjenim shpejt strehim. Sa për dyqanin, babai

do të merrte dyqanin e një nipi që kishte marrë rrugë të keqe dhe ishte zhdukur, duke braktisur gjithçka. Thuhej se kishte shkuar pas një kërcimtareje kubaneze. Kështu, dyqani i tij kishte me tepër se një vit i mbyllur.

Ndenjëm një javë pa bërë gjë. Mamaja ndihmonte xhaxheshën. Ndërsa unë prisja të kaloja një provim për të hyrë në shkollën laike dhe për të marrë dëftesën. Ngjitesha në tarracë dhe këqyrja qiellin. Nuk arrija dot të ngjitesha sërish në re. Isha e shqetësuar. Nuk thosha asgjë. Ëndërroja me sy hapur, por nuk arrija dot të kapërceja hapësirën që më ndante nga miqtë e mi. Nuk isha në shtëpinë time dhe nuk ndihesha rehat. Retë mblihdeshin, shkonin e vinin pa pushim. Imagjinata kishte ngecur. Kjo ishte gjë normale, ngaqë më kishin ardhur për herë të parë periodat.

Diçka kishte ndryshuar tek unë, jeta ime nuk ishte më ajo që kishte qenë. Këtë ia thashë mamasë, që u përkujdes për mua gjatë ditëve që më rridhte gjaku. Ajo më thoshte: “Ke dhimbje? Halla lajmëron se ka mbërritur!”. Nuk flitej për gjak. Këtë e quanin “halla”. Si të gjithë, edhe unë thosha: “Erdhi halla”, deri ditën kur erdhi motra e babait dhe unë i thashë nënës: “Erdhi gjaku!”, dhe babait: “Erdhi dhimbja!”. Qeshja me veten. Nuk më pëlqente ajo grua ekspresive dhe llafazane. Ajo donte të më martonte me djalin e saj të vogël, një buf shulak, që tërë kohën e kalonte në banjë, duke pështyrë në pëllëmbën e dorës së djathtë, që penisi i tij të rrëshqiste më mirë. E kisha kapur gafil hallën, duke përshkruar imtësisht se si i biri ushtronte atë që ajo e quante “zakon klandestin”. Dhe unë duhet të zëvendësoja dorën e tij të djathtë.

Natën i lutesha qiellit të më ndihmonte që të gjeja sërish personazhet e mia. Që nga ajo kohë, e kuptova se retë i takonin fëmijërisë dhe se duhet të kërkoja gjetiu. Nuk e dija se sprova e gjakut ishte e rëndësishme deri në atë pikë sa të më privonte nga të fshehtat e fëmijërisë, gjithsesi, pa më ofruar kopshte të tjera. Mamaja më la të kuptoj se tani e tutje po hyja në një moshë serioze, se duhet të dilja faqebardhë në shkollë dhe të përgatitesha për jetën. Babanë e shihja rrallë, sepse ishte shumë i zënë me tregtinë e re. Përkundrazi, shoqëroja xhaxhain te çifutët, që i shisnin atij bizhuteri. Shumë prej tyre vinin nga Belgjika ose Gjibraltari dhe qëndronin në një sallë në fund të kazinosë spanjolle. Më bënte përshtypje shpejtësia me të cilën xhaxhai këqyrte bizhuteritë, me një lupë të ngecur te syri i djathtë.

Dyqani që kishte marrë im atë binte nga ana e një shtëpie. Xhaxhai vendosi prerë:

- Me një gur vras dy zogj: do të banoni te shtëpia pas dyqanit!

Mamaja tha:

- Por ajo shtëpi nuk ka portë.

Babai ia ktheu:

- Ka, si nuk ka, është portë e madhe, është perdja e dyqanit. Për të hyrë në shtëpi, duhet të kalosh nga dyqani.

Ne u zhvendosëm menjëherë. Mamaja ishte fatkeqe. Shtëpia, jo vetëm që s'kishte dyer e dritare, por nuk ishte e lidhur as me ujësjellësin e qytetit. Babai u përpoq ta zh dramatizonte, duke na kujtuar se njëqind metra larg dyqanit ndodhej një çezmë publike. Mamaja ngriti kapakun e pusit dhe bërtiti:

- Ka njeri?

Jehona e ktheu disa herë pyetjen e saj dhe na u duk sikur dëgjuam një zë gruaje:

- *Si, la gente de la casa*¹.

Kështu i thërrisnim xhindet. “Njerëzit e shtëpisë” ishin ata që zinin hapësirat e braktisura dhe bënë akrobacira dhe çmendnin njerëzit besëtytë. Nuk isha e pakënaqur me situatën e re. Ne ishim emigrantë, të syrgjynosur, njerëz të Fesit, të zbritur në Tanzhe, në qytetin e shabakimit, të trafikut dhe të xhindeve, që flisnin spanjisht a portugalisht. E gjitha kjo më vinte për shtat në mënyrë të përkryer për të mbushur ditët dhe netët e mia me histori plot magji dhe fantazi. Nuk kisha frikë. Detyra ime ishte të mbushja ujë, duke pritur ndërmarrjen spanjolle të ujësjellësit të na furnizonte me ujë. Prisja të vinte darka për të mbushur me kova qypat e mëdhenj. Qypin që përdorej për të pirë dhe gatuar dhe qypin tjetër për të larë dhe për banjën. Duheshin njëzet kova në ditë. Dhjetë i mbushja në mëngjes dhe dhjetë në darkë. Këtë e konsideroja si gjimnastikë dhe detyrë. Mamaja më bekonte, ndërsa babai më jepte të holla për të shkuar në kinema. Ishte Maleku, kushëriri im, që më shpinte një herë në javë në kinemanë “Lux”. Ishte dy a tre vjeç më i madh se unë. Ishte krenar për pushin që i mbinte mbi buzë. Një ditë më tha:

- Të pëlqejnë mustaqet e mia?

- Cilat mustaqe? Është push bebeje.

I tërbuar, ai uli pantallonat dhe rreth seksit të tij pashë plot qime të zeza. Ma mori dorën dhe e afroi te fundi i barkut, duke bërëtitur:

---

¹ Po, njerëzit e shtëpisë (shën. i përkth.).

- Preke, preke, preke, do ta shohësh që jam burrë!

Rezistova, pastaj, e zënë nuk e di nga çfarë shtyse, ia kapa mikun dhe ia shtrëngova fort me gishtërinj. Ai lëshoi një ulërimë dhe dora m'u mbush me një lëng të bardhë, të trashë dhe të ngrohtë. Më vinte për të vjellë. U fshiva te këmisha e tij. Ia leva surratin me lëng ndërkohë që ai përpëlitej. Ndihesha e pistë, shumë e pistë. Kur u ktheva në shtëpi, nuk kishte ujë për t'u larë. Ishte vonë për të shkuar te çezma publike. Mora një litar, lidha një kovë dhe e hodha në pus. U desh një heshtje e gjatë para se kova të prekte sipërfaqen e ujit. Ndërkohë, dëgjova këto fjalë:

- *iHija de puta! Tus manos están malditas. Si tu quieres nuestra agua, tienes que hacer algo por nosotros: itraenos la cadena de oro de tu madre y nada de líos!*

Fjala e fundit u përsërit shumë herë. Kuptoja turbull çfarë do të thoshte, por nuk e dija.

Líos ishte një fjalë e dialektit të Tanzheit për të thënë “probleme”. Por çfarë *líos*-i do t'u shkaktoja atyre njerëzve të pusit? Nuk mendoja. Nuk duhet të ngurroja. Duhet të vidhja varësen prej floriri të nënës dhe ta hidhja në pus. Isha e bindur se nuk kisha zgjedhje dhe se jeta varej nga ajo gjë. Prindërit flinin. Hyra në majë të gishtave pa bërë zhurmë dhe gjeta varësen prej floriri; e mbështolla rreth grushtit dhe zbrita në kuzhinë. Kur thashë “Ka njeri?”, nuk mora përgjigje. E lidha varësen te buzët e kovës dhe e zbrita

---

¹ Bir kurve! Duart e tua janë të mallkuara. Në do ujin tonë, duhet të bësh diçka për ne, na sill varësen e floringtë dhe nëna nuk do të ketë asnjë problem (shën. i përkth.).

në pus. Ndjeva që kova ishte mbushur me ujë. E ngrita ngadalë. Te buzët e kovës nuk kishte më varëse. Nuk mund të kishte rënë, sepse kisha bërë një nyjë. Nisa të lahem. Isha lakuriq nën një dritë të vobektë. Vura re që edhe unë kisha disa qime te pubisi. I fërkova me sapun. Mbusha sërish ujë dhe lava kuzhinën. Ishte mesnatë dhe nuk kisha gjumë.

Ishte koha kur babai më dërgonte në tarracë për të vëzhguar hyrjen e portit. Një herë në javë, një anije e madhe sillte emigrantë që zbrisnin në Tanzhe. Im atë ishte rrobaqepës. Shiste qelebie dhe seruale¹. Emigrantët zbrisnin në qytet dhe blinin veshje tradicionale marokene para se të shkonin në fshatrat e tyre në jug. Dita e mbërritjes së anijes *Paquet* për tim atë ishte ditë e lumtur. Shiste dhjetëra qelebie. Dyqani mbushej me ata njerëz nursëzë që flisnin keq arabisht, me berberë që mes tyre flisnin gjuhën tachlhit². Im atë e kuptonte atë gjuhë. U përgjigjej në gjuhën berbere, çka i kënaqte dhe i qetësonte. Ata provonin qelebiet, braktisnin kostumet franceze të qepura keq e të rrudhosura dhe largoheshin të lumtur me ato veshje të vendit. Më kujtohen fytyrat e tyre të lodhura, sytë e trishtuar. Kishin kaluar, të paktën, një vit larg atdheut dhe ktheheshin për të qëndruar katër a pesë javë. Qëndrimi në Tanzhe për ta ishte i nevojshëm dhe shpëtimtar. Hiqnin qafe kurbetin. Laheshin, sikur Franca t'i kishte bërë pis. Nuk thoshin gjë, nuk ankoheshin, por diçka e trishtë ishte

---

¹ Veshje karakteristike marokene për gratë dhe burrat (poture, çitjane) (shën. i përkth.).

² Gjuha berbere (shën. i përkth.).

strehuar në sytë e tyre: një lloj mërzie, ankthi, lodhjeje. Ata largoheshin në fund të pasdites. Anija *Paquet* linte portin dhe drejtohej për në Kazablanka. Nga tarraca e shihja të shkiste ngadalë me dritat e saj vezulluese dhe mendja më shkonte sërish tek ata njerëz të mbështjellë me qelebiet e tyre të bardha, rehat brenda potureve të tyre të gjera. Disa fytyra nuk më hiqeshin nga mendja. Anonime, të ndrojtura, të lodhura. Babai ishte i lumtur ngaqë kishte pasur një ditë të mbarë, ndërsa mamaja ngaqë nuk e dëgjonte më të shoqin të ankohej për mungesë të hollash.

Ngjitesha në tarracë dhe sodisja qiellin e mbushur me yje. Nuk shihja të shfaqeshin aty miqtë e midis dy botëve. Retë nuk më ftonin më në udhëtim. Imagjinata ime ishte gjithnjë gëluese, por shmangte qiellin për të më shpurë te pusi. Nata ishte e qetë dhe ndieja të lindte tek unë një dëshirë për t'u përhumbur. Kjo më mungonte. Duhet thënë se nuk kishte pasur shumë ndryshime që kur ishim larguar nga Fesi. Vështroja hënën, që më dukej mjaft e zbehtë. Nuk kisha dëshirë të shkoja atje. Parapëlqejja retë e mia të bukura dhe të dendura që më jepnin orë hutimi dhe çlodhjeje. Gjumi me ëndrrat dhe kllapitë e tij, më linte të zhgënjyer. Përkundrazi, zërat spanjollë të pusit më joshnin. Nuk guxoja të kthehesha atje, nga frika se mos zëri më kërkonte ndonjë stoli tjetër, ose ndonjë send tjetër që i përkiste prindërve të mi. Mandej, mendoja të takoja xhaxhain për t'i kërkuar të më jepte hua një varëse floriri, në pritje për të gjetur atë që i kisha dhënë pusit. Të nesërmen, ia rrëfeva të gjitha xhaxhait. Ai u trondit:

- Zina ime e mjerë, ti je e çmendur. Ti e di mirë që shumica e puseve në shtëpitë e vjetra banohen nga xhindet. Askush nuk përdor ujin e këtyre puseve. Është ujë i pistë, që dëmton trurin dhe kujtesën po e pive. Shpresoj që vetëm të jesh larë. Tani duhet të bësh shumë kujdes. Ata njerëz janë të tmerrshëm. Nuk do të të ndahen po nuk morën atë që kërkojnë. Për çastin, kanë varësen prej floriri; nesër, do të kërkojnë brezin prej floriri, pastaj kursimet e babait tënd, e pastaj, kur t'i kenë marrë të tëra, do të të kërkojnë të bashkohesh me ta. Ata kanë një forcë bindëse të atillë, sa pak njerëz arrijnë t'u bëjnë ballë. Zgjidhja është te shpërngulja. Por yt atë sapo e ka nisur tregtinë. Nuk duhet t'i afrosh më pusit. Më jep fjalën. Po të jap një varëse floriri, që ta vendosësh te kutia e stolive të nënës. Ajo s'do ta marrë vesh. Nuk duhet ta marrë vesh se çfarë ka ndodhur. Ki kujdes, xhindet janë të tmerrshme. Janë petale të një trëndafil helmues. Janë çirakë të satanait. Përsërit pas meje:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ .
 قَالَ اللَّهُ حَيْرٌ حَفِظًا
 وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ .

Përsërita pas tij, më tepër për t'i bërë qejfin sesa për të larguar tundimin për të qenë në kontakt me xhindet e shtëpisë.

- I bën pesë faljet?

- Jo, xhaxha. Babai më ka mësuar dhe pastaj më ka thënë se në fenë islame nuk ka detyrime, se jam vetë

përgjegjëse e atyre që bëj dhe them, se ditën e Gjykimit të Fundit secili nga ne do të shkojë te Zoti vetëm fare. Më ka thënë se çdo berr varet nga këmbët e veta...

- Ç'është kjo histori berrash?

- Do të thotë që vetëm ai që ha shpullat e di sa i dhemb... Por, mos ki frikë. Unë nuk jam si fëmijët e tjerë. Kam lindur ditën kur vdiq gjyshi. Kam lindur në ditë të keqe. Lindja ime ndodhi njëkohësisht me zinë. Më kot, mamaja më mbuloi me të puthura, nuk e ndalonte dot lidhjen e ardhjes sime në jetë me largimin e të atit, të cilin e donte sa s'donte gjë tjetër. Unë jam mallkim. Por, kam dhuntinë ta parashikoj të keqen ose ta shkaktoj atë. Di edhe si ta ndaloj. Nuk kam kurrë frikë. Asgjë nuk më frikëson. Prindërit nuk dyshojnë fare për aftësitë e mia. Më mirë kështu, sepse e di se mund të bëhesha e tmerrshme. Tani ti e di të fshehtën time. Ruaje për vete, fute thellë në gji. Mos më tradhto kurrë. Mos më harro kurrë. Kjo është marrëveshja jonë. Në të gjallë. Në të vdekur.

I kapa dorën e djathtë dhe ia putha me respekt, ashtu si bëja me babanë. Pastaj i kapa dorën tjetër dhe ia kafshova me sa fuqi kisha. Ai lëshoi një klithmë të vogël, pastaj më dha një *rial*¹ floriri. “Ky është napolon”, më tha. E mora si peng të marrëveshjes sonë. Do të kisha dashur të më jepte orën e tij të floringjtë, por mendova: do t’ia marr ditën kur të vdesë.

Atë natë pështyva në pus. Zhurma që bëri pështyma kur preku ujin, ngjante me një të qeshur idiote. Mbusha

---

¹ Monedhë (shën. i përkth.).

ujë për të larë këmbët. Uji të përvëlonte. Xhindet duhet ta kishin frikë të ftohtin. Vendosa kapakun e pusit dhe u ngjita për të fjetur. Kur kalova përpara dhomës së prindërve, më lindi mendimi ta vendosja varësen prej floriri në vendin e vet. Hoqa dorë ngaqë m'u duk shumë e bukur dhe e vara në qafë. Mbase, për këtë shkak, bëra atë që më vonë do ta quaja “ëndrra vendimtare”, atë që përcaktoi udhën e fatit tim.

Ishte bërë pothuajse një vit që nuk i kisha parë shokët e mi të heshtjes. Ishin të gjithë atje, të palëvizshëm në qëndrimin e tyre, por, pa dyshim, për shkak se isha në ëndërr, ata nisën të flisnin një gjuhë të panjohur dhe, më e çuditshmja, ishte se kuptoja çfarë thoshin. Edhe unë ua ktheja në atë gjuhë. Bëhej fjalë për zhabadorin¹, për kaftanin e dritës, për brezin prej floriri, për varëse me perla dhe kalli misri. Vetëm gjyshi më drejtohej mua, duke shkruar arabisht mbi një pasqyrë. Ato që thoshte ishin të ndërlikuara, sepse përziende lutjet me qortime si këto:

“Mos iu qas më pusit. Mos pi nga uji i tij, që është i mbarsur me fatkeqësi. Të Mirën e ke brenda vetes, të Keqen e ke brenda vetes. Zgjidh të Mirën, përndryshe, shpirti yt dhe i stërgjyshërve të tu do të digjet në zjarr, nga një zjarr i përjetshëm, që nuk do të fiket deri Ditën e Madhe, Ditën e Gjykimit të Fundit! Ne i përkasim Zotit dhe tek Ai do të kthehemi. Do të kthehemi tek Ai nga bëmat tona. Trupat tanë do të dëshmojnë për

---

¹ Veshje marokene për gra dhe burra, e ngjashme me kaftanin (shën. i përkth.).

ne, çdo gjymtyrë do të rrëfëhet para të Përjetshmit dhe do të tregojë virtytet dhe veset tona... Ke ende kohë për të gjetur udhën e drejtë, udhën e paqes. Fatkeqësisht, mbesa ime, e di se paqja nuk të josh aspak. Duhet t'i këputësh fijet me forcat e së Keqes!"

Ndërkohë që ai shkruante këto gjëra, të tjerët më nxisnin të mos hiqja dorë nga rruga e së Keqes. Patriarku donte që unë të bëhesha syri i keq, që do të godiste njerëzit, të cilëve dëshiroja t'u shkaktoja fatkeqësi; shkurtabiqi më këshillonte të pështyja në burimin e Sidi Harazemit për të helmuar gjithë qytetin e Fesit; burri me kokë të vogël më kërkonte t'i vija zjarrin Qisarias, pazarit të Medinës së Fesit... Ata të gjithë donin të më përçonin dëshira shkatërrimtare dhe shfarosëse. Isha e çoroditur. Më mbërthyen dridhmat, që më bënë të kërceja përpjetë, me zemrën që rrihte dhe fytyrën e mbuluar me djersë. Ajo ëndërr më la gjurmë të thella. Nuk kisha shpirtin e një gjykatësi, as të një magjistrice. Pjesën tjetër të natës e kalova ulur buzë shtratit, me sytë hapur ashtu si më ndodhte kur vështroja retë. Më pas, më hipi një kthjelltësi e madhe. I shikoja gjërat me një saktësi të jashtëzakonshme. Gjithçka u qartësua. Nuk kisha më nevojë të kaloja nga pusi ose nga ëndrrat. E dija se do të rritesha dhe se duhet ta merrja fatin në duart e mia. Nuk doja të bëja keq, por mjerë ai që do të më bënte keq! Mbaja brenda vetes mjaft virtyte për të vepruar mbi të Keqen, qoftë për ta penguar, qoftë për ta përdorur kundër atyre që do të ishin të padrejtë. Bindjet e mia ishin të qëndrueshme, të ngulura fort në jetën time, në atë që shfaqet, në jetën e përditshme të

një vajze plot premtime për t'ia dalë mbanë, në jetën e brendshme, që askush nuk dyshonte, në jetën, ku mund të hyja në kontakt me forcat e padukshme.

Të nesërmen, i kërkova nënës të më jepte varësen e saj prej floriri. Në çastin që ajo shkoi për ta kërkuar, e nxora nga xhepi dhe i thashë se e kisha marrë unë kur ajo flinte. Ajo më dha një *khamsa*, një dorë të vogël prej floriri që e vara në qafë. E dija se ajo stoli do të më ndihmonte.

E mora dëftesën e shkollës pa shumë mund. I kërkova babait të shkoja me të në Fes, ku ai do të merrte disa sende që kishte lënë te halla. Babai e donte shumë qytetin e lindjes. Ndihte njëfarë frike kur shkonte atje. Ndihej si një njeri që kthehet në një shtëpi, ku nuk ka më të drejtë të shkojë. Unë isha aty për ta ndihmuar, për t'ia dhënë zemër. Dija të lexoja në sytë e tij mendimet që e mundonin. Ndihesha e fortë. Nuk kisha as frikë, as ankth. E dija se nuk bëhej fjalë që ai të takonte ortakun e vjetër. Do t'ia bënte vizitë të motrës, do të merrte plaçkat dhe do të largohej. Duhej gjetur çasti dhe preteksti për të përligjur vizitën që parashikoja t'ia bëja ortakut.

Fesi, në atë muaj korriku, ishte i mbuluar me një shtresë pluhuri të kuq. Më thanë se shkaktohej nga vapa. Mezi merrje frymë. Toka ishte përvëluese, muret e nxehtë dhe njerëzit dukeshin sikur po jepnin shpirt qetësisht. Nuk e duronin dot atë ajër që u digjte lëkurën dhe u skuqte sytë. Fëmijët mbartnin kova me ujë në rrugë, gratë hiqnin perçen, pleqtë qëndronin te pragu i ndonjë porte për të rimarrë frymëmarrjen. Babai hoqi

festen dhe vuri një shami të lagur mbi kokë. Unë nuk kisha vapë. Tashmë ndodhesha gjetiu, ndieja të më hipte një dëshirë e ngutshme për të vrapuar, për të përshkuar me vrap Medinën deri te lagjja *El Attarine*, atje ku duhet të laja hesapet me ortakun e tim eti. Çfarë do të bëja? Nuk e dija. Më shtynte një dëshirë e ngutshme për të ushtruar mbi të syrin e keq. Kjo ishte hakmarrja ime, detyra ime. E dija se duhej bërë. Ishte hera e parë që do të ushtrroja dhuntitë e mia për të sjellë fatkeqësi. Ai e kishte hak. Kishte vjedhur, shfrytëzuar, pastaj fyer tim atë. E kishte bërë për të qarë.

Ishte një burrë trupmadh, barkalec dhe me sy të dalë. Ligësia nuk lexohej në fytyrën e tij. Lëshonte në mënyrë automatike një lumë formulash mirësjelljeje dhe pyeste për shëndetin e njërit a tjetrit, duke falënderuar Zotin që kujdesej për lumturinë e familjes. Çfarë hipokriti! Ai burrë kishte dy gra dhe nuk bënte dot fëmijë. Natyrisht që ishte ziliqar ndaj atyre që kishin fëmijë.

Mbërrita në dyqan me një frymë. Perdja ishte ulur. Mbi një pankartë mund të lexoje: “Ne jemi të Zotit, tek Ai do të kthehemi”. Dikush ndaloi dhe më tha:

- Haxhiun e thirri Zoti. Zoti qoftë i mëshirshëm me të dhe bëftë që të shkojmë tek Ai mysliman!

- Si ndodhi? - e pyeta.

Komshiu më njohu dhe erdhi drejt meje.

- Po ti, ç’kërkon këtu?

- Shoqëroj babanë që erdhi për të takuar motrën e sëmurë.

- Si! Hallë Fatma është e sëmurë?

- Besoj.

- Nuk ka mundësi. Dje ishim tek ajo.

- Ndodhi natën. Volli një lëng të verdhemë... Pra, haxhiu vdiq...

- Eh, hiçgjë jemi. Ishte aksident. U rrëzua nga kali dhe, në panik e sipër, e shkeli kali, të cilin ai e donte shumë...

- Është e vërtetë, jemi hiçgjë...

U largova pa përshëndetur komshiun. Isha e zhgënjyer. Më mirë që kishte ndodhur ashtu. Isha e zonja të gënjeja, por ndoshta ende jo e zonja të nxirrja nga sytë e mi shigjetat e helmatisura për të vrarë armikun. Rastësia i kishte zgjidhur gjërat. Rastësi e pastër. Po të kisha ardhur një javë më parë, nuk do ta kisha humbur rastin. Gjithsesi, mund t'i kisha thënë komshiut se ai burrë ishte i keq dhe se kishte marrë atë që meritonte. Por nuk ia vlente. Nuk do ta kuptonte.

Asgjë nuk kishte ndryshuar në Fes. Vapa i bënte njerëzit nervozë. Duke ecur, këqyrja se sa moskokëçarës ishin pushtuesit e rinj të vendit.

U ngatërrova. Nuk gjeja dot rrugicën, ku banonte halla. E dija se duhet të kaloja nga një rrugicë e ngushtë dhe e errët që të nxirrte te një shesh i vogël, ku regjësiti thanin lëkurët e lopëve. I bëra thirrje shqisës së hollë të nuhatjes. Mjaftonte të kapja erën e pështjellë dhe ta ndiqja. Kështu bëra. Im atë ishte i shqetësuar dhe më priste te sheshi. Ishte i tërbuar. I dhashë lajmin. U trondit dhe nuk e fshehu dot dhimbjen. M'u duk vetja përbindësh. Si mund të gëzohesha nga vdekja e një njeriu, edhe pse ishte i keq? Babai ishte më i fortë

se unë. Unë nuk e duroja padrejtësinë dhe më dukej vetja se isha caktuar nga forca madhore për të vendosur drejtësinë. Babai shkoi për të ngushëlluar familjen dhe më tha: “Me vdekjen, armiqësia zhduket!”.

Zina në Tanzhe

Tri ditë festë pa mbarim. Tri ditë fjalime, parada, këngë patriotike, vallëzime euforike. Tanzhei festonte pavarësinë e Marokut me tërë thashethemet nga më të çmendurat. Nga qytet ndërkombëtar, Tanzhei do të kthehej në principatë, ku gjithçka do të ishte e mundur; do të bëhej zonë e lirë, ku do të mblihdeshin monedhat e mbarë botës. Tregtia e tim eti shkonte më mirë dhe ne u shpërngulëm në një shtëpi që ndodhej mbi një shkëmbishtë, përballë ngushticës.

Ishte koha kur shihja më pak ëndrra dhe kur rrija në tarracë me kushëririn tim Malek. Sytë tanë nuk ishin të pafajshëm: ai më tregonte seksin e tij dhe unë e lija të shikonte timin. Ai dridhej, unë isha gjakftohtë. Thoshte se kishte rënë në dashuri me mua. Ia ktheja se kishte ngatërruar vajzë. Më përkëdhelte gjinjtë dhe qante me ngashërime. Ndërkohë, unë qeshja. Nuk arrija dot të përfytyroja se çfarë ndjenjash provonte një i dashuruar. Nuk e doja. Ndjenjat e mia ishin të thata dhe të prera. Ime ëmë thoshte se diçka kishte vdekur brenda meje që kur kisha lindur dhe kisha mbjellë fatkeqësi në familje. Ime më nuk lindte dot më. Im atë pati një jetë

profesionale tepër të trazuar, ndërsa unë bashkëbisedoja me retë dhe me xhindet. Dashuria nuk kishte vend në këtë jetë. Fëmija i vetëm ishte fëmijë i çuditshëm, që kishte shpikur një botë për vete, ku nuk kishte nevojë për të tjerët. Nuk e kuptoja pse prindërve u shkaktuoja vuajtje.

Ime më e dinte se, midis meje dhe Malekut kishte lojëra seksuale. Ajo shpresonte që ai djalosh të mëkthente në jetën normale. Isha kureshtarë për seksualitetin, por pamja e spermës më shkaktonte të vjella. Maleku nuk e përmbante veten. Sa ulja mbathjet, ai prishej që nga larg dhe shqiptonte fjalë të çuditshme. Pastaj e lija të fshinte dyshtemenë me shami dhe e urdhëroja të më hiqej nga sytë. Ngrija mbathjet dhe nuk mendoja më për atë ngjarje që nuk më mësonte ndonjë gjë të madhe për meshkujt. Dëshira ime ishte e ndërlikuar. Maleku ishte i sjellshëm, por i thjeshtonte gjërat. E dija se djemtë vërsnikë nuk më kuptonin. Nuk prisja gjë tjetër nga kushëriri, por vazhdoja ta takoja më tepër për ta vënë në siklet sesa për të nxjerrë nga kjo kënaqësi. E ngacmoja, bëja makijazh dhe vishesha me rroba të tejdukshme për ta eksituar, e çmendja, pastaj e shtyja dhe e rrëzoja përtokë. Një herë, i hipa përsipër sikur t'i fërkoja penisin që po prishej, pastaj u çova, hapa shalët dhe pshurra mbi të. Ai ulërinte e përpëlitej përtokë. U ngrit, me trupin dhe rrobat tërë shurrë, dhe u betua se do të hakmerrej. Përse e kisha keqtrajtuar? Ai nuk më bënte asgjë të keqe. Thoshte se më donte. Megjithatë, e kisha fyer. Duhet të isha e zotëruar nga forca, që nuk i kontrolloja dot. Vendosa të mos takohesha më me të. Kureshtja ishte shuar.

Ishte koha kur ushtrija për shaka syrin e keq. Qëndroja para një shitësi vezësh, ia ngulja sytë dhe përqendroheshja derisa rrëzoja përtokë një kanistër plot me vezë. Një ditë, një arixheshkë më vuri re dhe më lexoi vijat e dorës. U habit dhe më tha: “Ke qejf të punosh për mua? Ke një dorë të jashtëzakonshme. Unë do të të lexoj vijat e dorës, ndërsa ti do të ndikosh te ngjarjet, sidomos në ngjarje të lumtura”. Ajo më tha se kisha shumë prirje për të shkaktuar më tepër fatkeqësi sesa lumturi. Këtë ma tregoi me një plumbçe që lëkundej mbi letra bixhozi. “Ndërsa lumturisë do t’i kalosh anash.”

Të nesërmen, vendosa ta vija në provë syrin e mirë. Shkova në *Siaghine* dhe qëndrova përballë dyqanit të xhaxhait. Ishte pasdite. Pothuajse të gjitha gratë që hynin brenda blinin bizhuteri. Kur më pa, xhaxhai më tha se duhet të shkoja shpesh tek ai për vizitë; isha këmbëmbarë për të. Arixheshka nuk më ndahej çap. Më bezdiste. E kërcënova dhe ajo ia mbathi.

Natën, marrëdhëniet me zërat nga fundi i pusit pushuan kur ime më kujtoi se kishte mbetur shtatzënë. Kisha shpresuar shumë që të mos kisha të bëja me sterilitetin e saj të papritur dhe qava kur ajo më dha lajmin. I përkëdhela barkun dhe e putha, gjë që nuk e kisha bërë prej shumë kohësh. Babai ishte i lumtur, edhe pse nuk i duronte dot mendësitë e njerëzve të Tanzheit dhe nuk reshte së shprehuri keqardhje për Fesin dhe kohën e bukur të dikurshme.

Isha rritur menjëherë dhe nuk më pëlqente më të ushtrija mbi njerëzit dhuntitë e mia. Në gjimnaz më

shikonin si rast i veçantë. Kisha nota të mira në të gjitha lëndët, por nuk kisha miq. Nuk shqetësohesha pse isha vetëm. Mamaja dështoi. Qau për një kohë të gjatë dhe i kërkoi babait të ftonë për darkë *tolbasët*, lexuesit e kuranit, për të përzënë nga shtëpia shpirtrat e liga. *Tolbasët* kaluan orë duke recituar suret, pastaj u ngritën dhe kërkuan ndihmën e Zotit dhe të profetit të tij Muhamed. I bënë thirrje dhe lutje qiellit derisa hynë në trans. Kur panë të mbërrinin pjatat me kuskus, i dhanë fund ceremonisë dhe uruan të zotin e shtëpisë.

Maleku, kushëriri im, ankohej ngaqë nuk më takonte më. Lojërat tona ishin bërë qesharake. Pamja e tij e trishtuar më ngrinte nervat. Ai më tha sërish se ishte i dashuruar çmendurisht me mua. Nuk e kuptoja se çfarë e tërhiqte tek unë. Nuk i kisha dhënë asgjë, përkundrazi, sa më shumë më donte, aq më shumë tregohesha e ashpër dhe e padrejtë me të. Kuptova, ndërkaq, se dashuria ishte vuajtje, se flitej për dashuri kur zemra niste të pikonte gjak. Gjithsesi, ishte e çuditshme: duke e përzënë, nuk bëja gjë tjetër veç e tërhiqja më shumë. Shokët e mi të heshtjes nuk ma kishin mësuar këtë gjë. Me sa duket, ky është rregull i rëndomtë. Po përse nuk kisha asnjë ndjenjë dashurie? Përse luaja me të tjerët pa cenuar veten? Përgjigjet e këtyre pyetjeve nuk do të vononin.

Ishte fillimi i verës. Nuk kisha të dashur dhe kohën e kaloja duke vendosur rregull në kokë. Nëna më thoshte se isha e bukur dhe se kisha trup femre. Me leshrat e gjata dhe të zeza dhe me sytë gri në jeshile, nuk kaloja në rrugë pa rënë në sy. Një ditë, shkova t'i sillja fat

xhaxhait. Dyqani ishte i mbyllur. Komshiu përballë më tha se xhaxhai kishte shkuar në Spanjë, në Lanjaron, për një kurë termale. E dija që xhaxhai shkonte çdo vit në atë vend për t'u çlodhur dhe, me gjasa, për të përfituar nga ky rast për të takuar një nga femrat që kishte dashur kur ishte më i ri. Komshiu më qerasi me çaj dhe më pyeti nëse mund t'i sillja edhe atij fat. E pashë menjëherë se çfarë kërkonte. Ishte shkas për të më bërë dashnore. Nuk kisha shumë përvojë në atë fushë, por e dija nga historitë që më tregonin. Ishte një burrë rreth të tridhjetave, i martuar dhe baba i dy fëmijëve. Ishte tërheqës. Më pëlqente dhe, mbi të gjitha, doja të hiqja qafe virgjërinë, sepse në faqe kishin nisur të më dilnin puçrra, shenja të një virgjërie të vonuar. E besoja këtë gjë, sepse ashtu më pëlqente. Në të vërtetë, kisha vetëm tri puçrra dhe nuk doja t'i lija të shtoheshin. Doja t'i bija shkurt. I thashë:

- Keni një kthinë pas dyqanit?
- Përse më pyesni?
- Për të të përmbushur dëshirën.
- Çfarë dëshire, Zina?
- Ta bëjmë bashkë.

Ai u shtang dhe po humbiste pak nga pamja e tij tërheqëse. Kjo ishte një taktikë e shkëlqyer: t'u paraprijë gjërave për t'u vënë një emër. Këtë mund ta bëja nga çasti kur nuk kisha ndjenja dhe as dëshirë. Ai më tha të hyja me kujdes te kthina në fund dhe të prisja. U desh një gjysmë ore e mirë para se ai të ulte perden dhe të vinte tek unë.

“Ti e kupton që duhet të tregohemi të kujdesshëm. Unë jam i martuar. Komshinjtë janë llafazanë. Përfitova

nga thirrja për faljen e pasdites për të justifikuar mbylljen e dyqanit, që të kujtojnë se isha në xhami. Ndërkohë, po bëj mëkat!”

Desh u çova për t’u larguar. Ato fjalë ishin mjerane. Fatmirësisht, trupi i tij më joshte. Ai shtroi përtokë disa qilima, fiku dritën dhe u zhvesh. I kërkova të m’i hiqte veshjet një e nga një, pa folur. Gjë që e bëri, duke u dridhur pak. Kur mbeta lakuriq, u çova dhe ndeza dritën. Ai më vështroi. Isha në këmbë; ai në gjunjë. Kokën e vendosi te fundi i barkut tim. I thashë se isha e virgjër dhe se duhej të ma çirrte butësisht cipën. Në sytë e tij pashë një lloj frike. Ai më tha: “Do të bëj kujdes që të mos e derdh brenda”. E lashë të lirë. Vepronte me kujdes. Ishte delikat, i kujdesshëm dhe i butë. Unë isha e tendosur. Mbylla sytë dhe hapa ngadalë shalët. Ai më përkëdhelte butësisht gjinjtë, ndërkohë që gjuha përpiqej të depërtonte me saktësinë e penisit. Në fakt, po më përgatiste. Dëshira ime ngrihej ngadalë dhe e kuptova kur ai hyri brenda meje. Qëndroi një çast i ngrirë, pastaj lëvizti në mënyrë të tillë që penisi të më guduliste, pa më shkaktuar çjerrje. Kjo zgjati disi dhe, për herë të parë në jetë, ndjeva qejf pa neveri, pa të vjella. Në çastin kur i erdhi për t’u prishur, u tërhoq dhe e derdhi në një shami. Një vilar i hollë gjaku rridhte mes shalëve të mia. Ai më fshiu dhe më puthi për herë të parë. Unë isha e qetë, ndërsa ai ishte mjaft i kënaqur ngaqë e kishte kaluar sprovën.

Në kthinën pas dyqanit nuk kishte asgjë të pistë, edhe pse ajo ishte fare e parehatshme. Nuk ishte vend për dashuri. Ishte një depo rraqesh, një hapësirë tejet e vogël për të bërë faljen. U veshëm pa folur. Ai ishte i

shqetësuar; unë e çliruar. Si ta falënderoja? E kuptova nga vështrimi se kjo nuk ishte veçse një vendosje kontakti; duhet të takoheshim përsëri. U largova dhe shkova te hamami i lagjes, ku kalova tërë pasditen. Me mua u mor një masazhatore zezake dhe, në darkë, fjeta shumë herët, pa ëndrra. Prita tri ditë - mendoja se kjo ishte koha e dregëzimit - dhe shkova sërish te shitësi i bizhuterive, që u skuq i tëri kur më pa. Më foli sikur të isha kliente, më dha të provoja një rrip të bukur floriri, një diademë dhe një varëse me perla. Më kërkoi të hyja në dyqan për t'u parë në pasqyrë. Në kalim e sipër, ndjeva dorën e tij te vithet. Më pëshpëriti në vesh se kisha zgjedhur orën e gabuar. Gjithsesi, në rrugë nuk kishte shumë njerëz. Pa e pyetur, ula perden dhe e tërhoqa drejt skutës. Duart e tij u ngjitën përgjatë shalëve të mia, pastaj qëndruan një çast te pubisi. Nuk kisha mbathje dhe isha depiluar. Trupi i tij djersinte. Nga epshi. Unë qëndroja në këmbë, me shalët e hapura, dhe prisja mikun e tij. I veshur, ishte i ngathët në lëvizje. Ishte i trembur nga mendimi se mos dikush ngrinte perden, sepse nuk e kishte mbyllur derën me çelës. E tërhoqa, e urdhërova të bënte atë që unë prisja nga ai: të ma bënte në këmbë. Ai e bëri, duke më thënë nëpër dhëmbë se kisha një trup të përkryer, një vaginë djegëse dhe sy prush që e çorodisnin. Ishte i pari që gjeti ngjyrën e saktë të syve të mi. Më pëlqente ai qëndrim, ngaqë e zotëroja dhe nxirrja qejf. U prisja shumë shpejt dhe, për të mos bërtitur, e kafshova në qafë. Ai më tha se ishte i detyruar t'i thoshte të shoqes se e kishte kafshuar një buçe.

- Pra, unë jam ajo buçja në afsh. E di dhe nuk e fsheh, - i thashë.

- Jo, nuk doja të thosha këtë gjë.
- Dhe kujtoni se gruaja juaj do ta hajë këtë gënjeshtër?
- Po, ajo më beson.
- E ka shumë gabim.
- Problemi nuk qëndron këtu. Kur do të vish prapë?
- Nuk e di. Kur ta ndiej se kam dëshirë për ju.
- Por mund të takohemi gjetiu, në një apartament të vogël në bulevardin *Pasteur*.
- Jo, për çastin më pëlqen ta bëj këtu.
- Përse këtu?
- Sepse është me rrezik!

Atë burrë e mendoja si seks të ngritur për të depërtuar brenda meje. Nuk i pranoja ndjenjat. Kisha më tepër emocione kur i risillja në mendje skenat e takimeve tona, sesa kur ndodhesha përballë tij. Për mua, dashuria kjo ishte. Asgjë tjetër. Pak nga pak, krijohet një zakon në këtë marrëdhënie kafshërore. Me vete thosha se ky zakon duhej hequr. Shkoja ta takoja në çastin kur e dija se kishte klientë. Depërtoja mes tyre dhe hiqesha sikur nuk merrja vesh nga bizhuteritë. Kjo e nevrrikoste. Largohesha pasi e kisha eksituar me praninë time dhe qeshja e tallesha me të.

Kur u kthye xhaxhai nga udhëtimi, qëndroja te banaku i dyqanit dhe e vëzhgoja nga larg. Ai e humbiste durimin dhe shumë herë u mat të vinte e të më fliste. Por nuk guxonte ta bënte në sytë e xhaxhait.

Pranova ta takoja një ditë te garsoniera e bulevardit *Pasteur*. Ishte një studio që kutërbonte erë. Muret ishin të veshura me letër me ngjyra, që më shkaktonin të vjella. Atje ai ndihej rehat. Nuk më joshte më. U zhvesh, u shtri në shtrat dhe priti që edhe unë të bëja po ashtu.

Qëndrova pa lëvizur, me sytë e ngulur, derisa e detyrova mikun e tij të shkrydhej. U mundua ta ngrinte me dorë, por nuk ia doli mbanë. E kuptoi se isha më e fortë nga sa mendonte, u ngrit dhe deshi të më shtrinte me dhunë. I futa një stërkëmbësh, e rrëzova përtokë dhe koka iu përplas tek ana e shtratit. U trullos, u ngrit në këmbë dhe e ndjeu se dukej qesharak me seksin ngordhalaq.

E lashë në atë gjendje dhe u largova. Isha e zëmëruar me veten. Përse e keqtrajtova atë burrë që kishte qenë aq i sjellshëm me mua? Përse isha treguar mizore me të? Diçka përbrenda më shtynte të sillesha ashtu. E sëmure nga koka dhe zemra. Kujtoja Malekun, që e kisha tallur. Ky ishte fati im? Kur do ta njihja dashurinë, dashurinë e vërtetë, dashurinë e madhe, me ndjenjat e saj që do të më bënin të merrja rrokullimën derisa të humbisja mendtë? Kur do të bija në dashuri, e zënë në kurthin e emocioneve të fuqishme, e gatshme për të bërë marrëzira dhe për të gjetur qenien e dashur? Lexoja libra, shikojta filma dhe nuk e kuptoja përse isha e përjashtuar nga ajo zjarrmi që të bën aq të dobët. Pikërisht, idenë e të qenët e dobët nuk e pranoja dot. Nuk isha plotësisht femër. Shpresoja një burrë me paraqitje gruaje. E kalkoja qëndrimin tim mbi atë të burrave. I përmbysja raportet, pa menduar atë që bëja: kisha një forcë të dhunshme që më çudiste. E, megjithatë, nuk kisha mësuar kurrkund të sillesha në mënyrë aq brutale. Nuk kisha mikeshë. Nuk kisha shumë konsideratë për vajzat e moshës sime. Më dukeshin ngordhalaqe, pak kërkuese, të gatshme për gjithçka, mjaft që të joshnin ndonjë burrë.

Dhe një ditë, një ditë të premtë, rashë në dashuri. Kisha rënë përtokë, sepse kisha shkëlur një lëkurë bananeje. Disa krahë më ngritën. E pashë së prapthi dhe m'u duk tepër i madh. Ndodhi në qytetin e vjetër, në sheshin e vogël *Socco Chico*, në shpatin që të shpie nga porti. Njerëzit e kanë zakon t'i hedhin plehrat në cepa rrugësh; macet dhe qentë bredhacakë bëjnë festë. Ecja me mendjen te deti kur u gjenda përtokë. Nuk më shkau vetëm këmba, por u gjenda e shtrirë përtokë dhe shikoja vetëm këmbë, papuçe, këpucë, sandale.

Burri ishte i sjellshëm. Kishte diçka *british*. Shumë elegant, fin, por jo shumë i bukur. Në fytyrë kishte gjurmë të vogla nga puçrrat e kuruara keq. Më foli spanjisht. Ishte nga Kadiksi dhe mbante postin e zëvendëskonsullit në Tanzhe. U shqetësua për mua dhe më kërkoi leje të bënim bashkë disa hapa. Unë ecja e mbështetur te krahu i tij. Më tha:

- Nuk keni frikë se njerëzit do t'ju qortojnë që ju shohin me një të huaj?

- Dukem gjë si myslimane, dua të them, dukem si marokene? Sytë i kam të çelët dhe shpesh më marrin për turiste.

- Çfarë ndieni kur ju marrin për atë që nuk jeni?

- Më pëlqen. Sepse nuk e di me siguri se ç'jam në të vërtetë.

- Megjithatë, nuk jeni e huaj!

- Po, e ndiej se ashtu jam kur shoh mënyrën si jetojnë vajzat e moshës sime.

- Si jetojnë ato?

- Si nënat e tyre. Unë jam ndryshe. Nuk ngaj me të tjerat.

- E përse jeni ndryshe?... Më falni që po ju bëj këto pyetje, por mendoja se e njihja këtë vend dhe nuk arrij ta kuptoj. Mase ju më ndihmoni...

- Unë jam një përbindësh egoist. E dua lirinë po aq sa jetën. Marr frymë vetëm kur jam e lirë, pa shtrëngime, pa detyrime sociale dhe familjare. Prindërit e mi e kanë kuptuar këtë gjë dhe më lënë të lirë të veproj sipas dëshirës. Nuk u shkaktoj telashe të mëdha përveç thashethemeve të komshinjve. Në këtë pikë, jam e huaj.

- Çdo të thotë për ju të jesh e huaj në qytetin tuaj, në vendin tuaj?

- Tanzhei nuk është qyteti im edhe pse më pëlqen kur e krahasoj me Fesin, ku jam lindur. Të jesh e huaj, do të thotë të vendosësh një distancë mes vetes dhe të tjerëve. Edhe kur isha fëmijë, nuk sillesha si fëmijët e tjerë. Nuk kisha të njëjtat lodra, të njëjtat rituale. Isha e veçantë; më konsideronin si një rast i taksur për të ndenjtur vetëm, ose për çmendinë.

Zoti zëvendëskonsull nuk dinte çfarë të thoshte më. Më dëgjonte. Ecëm përgjatë shëtitores *Espagne*, duke soditur detin dhe mijëra pushuesit e tij.

Ai më propozoi të më shpinte në shtëpi me veturë. Pranova. Gjatë rrugës, ai kishte rënë në mendime të thella. Kur mbërritëm në Marshan, më dha kartëvizitën: “Do të dëshiroja shumë t’ju takoja sërish. Vetëm më merrni në telefon. Për pesë minuta do të më keni aty”.

E falënderova dhe shkova në shtëpi. Quhej Hoze Luis de Leon. I thashë mamasë, që vështronte nga dritarja: “Më duket se kam rënë në dashuri!”. Ishte për të qeshur. Ishim njohur vetëm para një ore dhe unë shpallja se kisha rënë në dashuri me të. Kishte të ngjarë

që ashtu po ndodhte: dashuria ishte një vendim i arsyes ose i çmendurisë. Përse jo? Nëna më tha:

- Si mund të biesh në dashuri me një burrë që e ke takuar në rrugë?

- Kjo është çmenduri. Nuk është as i bukur, por di të flasë. Pastaj, nuk është vendas, është i huaj.

- I krishterë?

- Po, spanjoll.

- E ç'ke ndër mend të bësh me një jomysliman?

- Asgjë.

Ime më ishte grua trime. Kishte vuajtur aq shumë kur më kishte lindur, sa kishte vendosur të mos luftonte më. Nuk ishte më e nënshtruar, por ishte shpërfillëse ndaj fjalëve të këqija, që kishin rrethuar mbërritjen time në botë. Për një kohë të gjatë, kishte pësuar atë goditje të fatit dhe nuk mund të mos e lidhte lindjen me vdekjen. Ishte shumë e lidhur me të atin, i cili e kishte rritur - nënën e kishte humbur shumë herët - dhe nuk mund ta imagjinonte jetën pa të. Ai ishte shumë i moshuar. E mori një zjarrmi e lartë, që zgjati gjithë natën, kohë që iu desh nënës sime për të më nxjerrë nga barku. Ai ishte njeri i librave. I shkolluar, poet, muzikant, dijetar, profesor, jepte lëndën e urtësisë dhe poezinë mistike.

E lindur në një ditë të keqe, pata kohë të merrja nga ai mesazhin e së fshehtës. E kam ditur gjithnjë se dikush më kishte thënë në vesh një të fshehtë. Gjithë jeta ime ishte e prirë për të gjetur atë mesazh dhe kjo ishte arsyeja që nuk mund të isha si të tjerët. Për sa kohë që nuk e kisha gjetur, nuk do të isha e qetë, nuk do ta gjeja veten ashtu si kishte pasur dëshirë shpirti i gjyshit.

Nuk e di kujt i vajti mendja të më quante Zina. E mora vesh më pas se Zina ka kuptimin e bukurisë po aq sa të shkëljes së kurorës. Ishte fare rastësi. Zeina duhet të kishte qenë, pa dyshim, e Bukur. Por Zina, ose Zouina, do të thotë vogëlushe e bukur. Më pëlqen emri që kam. I thjeshtë për t'u shqiptuar dhe për t'u mbajtur mend. Nuk do të më kishte pëlqyer të më thërrisnin Ngushëllime, ose Consolata, ose Ibtisam (Buzëqeshje), ose Ghizlane, që do të thotë e Bukur si gazelë...

Gjyshit nuk do t'i kishte pëlqyer emri im. Diçka më e thellë se arsyeja më shtynte të mendoja dhe të veproja siç bëja. Nëna ishte mësuar me origjinalitetin tim. Im atë më besonte. Me kalimin e kohës, kisha hequr dorë nga fantazia e së keqes, ose e syrit të mirë. I sillja fat xhaxhait herë pas here, e mohoja komshiuin përballë, që vuante sa herë shfaqesha. Ishte një faqe e kthyer. Po bëhesha gati të filloja studimet në universitet dhe, në pritje, do të përjetoja një dashuri të çmendur me Hoze Luis de Leon.

Takoheshim në plazh çdo ditë në një kafene, në *Las Tres Carabelas*. Na merrnin për turistë. Flisnim shumë. Më pëlqente ta dëgjoja kur rrëfente fëmijërinë e tij në Las Palmas. Më fliste për dashuritë, zhgënjimet dhe vuajtjet e tij. Përdorte të njëjtat fjalë si femër. Më kapte dorën. Unë skuqesha. Nuk dëshiroja të shkoja më larg me të. Kërkoja diçka tjetër. E adhuroja, vetëm e adhuroja. Ishte një lloj turbullimi që vërtitej rreth tij. Nuk duhej kapërcyer caku. Intuita ime ishte e fortë. Jo seks me Hoze Luis de Leon. Seksi nuk duhej ngatërruar me ndjenjat. Kisha emocione kur e takoja. Seksi do t'i shkatërronte. Tek ai më pëlqente prania, sharmi, delikatesa e gjesteve, njohuritë e tij kulturore.

Ai mbante syze të rrumbullakëta dhe dukej si konferencier i ndrojtur. Më bënte për të qeshur kur komentonte ecurinë e shoqërisë spanjolle, sundimin e Kishës mbi mendësitë, dominimin e një vendi nga një diktator, që ishte një metër e gjashtëdhjetë. Ai ishte një anarkist, që e kishte fshehur lojën që bënte. Donte të shkonte jashtë shtetit, të largohej nga Spanja frankiste. Diplomati e tij, dhe mbi të gjitha marrëdhëniet e tij me të atin, një diplomat i rangut të lartë, e kishin ndihmuar. Ishte i kënaqur pse kishte marrë një post, ndërkohë që përfaqësonte gjithçka që Spanja e Frankos luftonte. Personazh i çuditshëm. Ne qëndronim orë të tëra duke u llafosur dhe duke pirë çaj. Ai më huazonte libra. Më dha një botim dygjuhësh të poezisë sufiste të Ibn Arabit. Ishte një mistik andaluzian. Një mysliman, që kishte kuptuar se duhet të shkonte matanë fjalëve, të shkonte deri te thelbi i dashurisë së çmendur, dashurisë së Zotit, që nuk kishte të bënte fare me litanitë që dëgjoja përreth meje.

Dashuria jonë ishte e ndërsjellë sepse ishte platonike. Kur e mendoja sërish shitësin e bizhuterive, më vinte ndot nga vetja. Një ditë, guxova t'i bëja një pyetje intime:

- Jeni i martuar?

- Jo.

Ai u ngrit dhe vështroi detin nga dritarja. Më tha se, atë çast, dallonte një njeri që po mbytej. U ngrita dhe pashë, larg, krahë që përpëliteshin. Ndërkohë, një duzinë plazhistësh notonin në drejtim të tij për ta shpëtuar.

Më tha gjithashtu se në *Las Tres Carabalas* vinte shpesh për të takuar djem. Këtë ma tha pa më parë në

sy. Më kishte kthyer shpinën dhe sytë ia kishte ngulur horizontit mbi det. Nuk bëra asnjë koment. I bëra vetëm një pyetje:

- Ju shqetëson që të vazhdojmë të takohemi?

- Aspak. Përkundrazi. Ju dua sepse nuk jeni si të tjerët. Kjo është miqësi. Është dashuri. Është soditje në heshtje. Formë e lumturisë së rrallë. Me djemtë, këtë nuk e ndiej. As me femrat e tjera.

Çastet që kaloja në shoqërinë e tij ishin paqësore. Ai më pajtonte me veten. Më vendoste para pyetjeve të mia, pa dhunë, pa agresivitet. Kur gjendesha vetëm në shtëpi, ndihesha e mbushur me thëniet e tij, me muzikën e fjalëve të tij. Bashkëfajësia na kursente pyetjet e panevojshme, ose vërejtjet pa vend. Ai vuante në heshtje. E ndieja. Një ditë, kisha dëshirë, kisha nevojë për të qenë në krahët e tij. Ai e kuptoi sa më pa sytë. U afrua, më tërhoqi pas vetes butësisht dhe më shtrëngoi në kraharor. Kokën e kisha te zgavra e supit dhe dëgjoja frymëmarrjen e tij. Ishte frymëmarrja e dikujt që jepte shpirt nga çasti në çast. Ishte i brishtë. Ndjeva seksin e tij në shalë. Por dëshira jonë tashmë ishte përmbushur. As ai, as unë, nuk kishim nevojë të ndërronim pozicion. Ai më tha se trupi im e turbullonte. Megjithatë, nuk kishte dyshim: gjinjtë e mi ishin të fortë, duart e holla, shalët dhe mollaqet e buta... nuk isha djalë. Në fakt, atë e turbullonte liria që ndiente trupi imi. Isha një rebele dhe trupi nuk i fshihte as pikat e forta që kisha, as dëshirat e tij.

Pimë një çaj në zyrën e tij. Pas një çasti heshtjeje, ai më foli për nënën. Ajo kishte një fiksim për të dhe, që nga fëmijëria, i thoshte shpesh se do ta bënte gjeneral.

“Sa më shpesh ma thoshte këtë gjë, aq më shumë i lija flokët të zgjateshin dhe i krehja siç bënin motrat. Unë, gjeneral! Ishte dramë tiranike kur mendoja, mbi të gjitha, Kaudilion¹. Besoj se ajo ishte e çmendur. Im atë kishte të dashura. Ajo koleksiononte medaljet, që i blinte në tregun e sendeve të përdorura. Kishte gjetur edhe një xhaketë gjenerali; e kishte vendosur në një vitrinë dhe kishte varur atje të gjitha medaljet. Kisha bërë shumë luftëra dhe nuk mund të isha hero. Mungonin vetëm dekoratat pas vdekjes. Kisha vite të tëra që qeshja fshehurazi me marrëzitë e saj. Dikur, ajo ndryshoi sjellje dhe vendosi që unë të isha kardinal, ngaqë nuk bëhesha dot gjeneral. Kishte biseduar për këtë edhe me Monsinjon Venezuelën, që frekuentonte shpesh *Palacion* e Frankos. Mund të zgjidhja: Ushtrinë ose Kishën, por në mendjen e saj, ishte Ministria e Mbrojtjes ose Vatikani! Në fakt, unë doja të bëhesha piktor. Vizatoja dhe shkruaja poezi. Po të them se ato ishin vërtet mediokre. I grisa të gjitha dhe ndoqa këshillat e tim ati, që më regjistroi në Shkollën e Administrimit. Bëra disa stazhe në ambasada dhe më përplasën zëvendëskonsull në Tanzhe! Nëna e shkretë jeton në një azil. Kur shkoj ta takoj, qan. Më thërret ‘Kaudillioja im i vogël’. Nuk e kundërshtoj kurrë. Ndonjëherë mendoj ta nxjerr nga azili dhe ta marr të jetojë këtu me mua. Por babai nuk pranon. Kjo është një dhimbje, që e mbaj përbrenda dhe mundohem ta kapërcej në heshtje.”

Pas këtij rrëfimi, i mora leje dhe u ktheva në shtëpi. Të dielën tjetër ai më ftoi në një piknik te miqtë e tij

---

¹ Gjenerali Franko (shën. i përkth.).

në Malin e Vjetër. Ishte një shtëpi e bukur, njëra anë e së cilës binte nga Atlantiku, ndërsa, ana tjetër, nga pylli. Ajo i përkiste z. Bernard, një piktori holandez, që jetonte me një djalë maroken, i cili i shërbente njëherësh edhe si shofer. Atje kishte vetëm burra. Isha e vetmja femër e ftuar. Shumica e tyre ishin me mbathje banje, kapeshin për dore dhe bënin shakara kur bëhej fjalë për bythë dhe koqe. Hoze Luisi ndihej i bezdisur. U përkul nga unë dhe më pyeti nëse doja të largoheshim. I thashë se, përkundrazi, isha e kënaqur që zbuloja atë botë. Botë e çuditshme! Ata burra mes tyre riprodhonin marrëdhëniet klasike të burrave dhe grave. Kuptova që djemtë marokenë ishin në shërbim të tyre. Ata ndodheshin aty, të gatshëm për çdo lloj aventure. Hoze Luisi më tha se ata nuk ishin të gjithë homoseksualë. Unë dyshoja se atë gjë e bënin për pará. Për fat të mirë, mbërriti një grup muzikantësh, që na bëri të kërcenim. I harrova skenat e përziera. Për mua ky qe zbulim. Hoze Luisi bisedoi gjatë me një maroken. Ai kishte sy të zinj dhe flokë kaçurrela. Më shkeli syrin kur kaloi pranë. M'u duk i bukur. Kur Hoze Luisi na prezantoi, ai u zbyth pak. Më tha në arabisht: "Po ti motër, ç'kërkon këtu?". I thashë se isha thjesht një mikeshë e Hoze Luisit. "E mora vesh!", ma ktheu ai, pastaj u bashkua me të tjerët.

Në kthim, Hoze Luisi më rrëfeu historinë e tij me Nuredinin. Më tha: "Unë e mbaj atë dhe familjen e tij. Por është fëlliqësirë. Është i bukur, por nuk pranon të studiojë dhe të punojë. Dyshoj se prostituohet nëpër hotele. Nuk e mban fjalën. Mbase është i sjellshëm, por i paqëndrueshëm. Që kur ka njohur një grup shkrimtarësh amerikanë, betohet vetëm për Amerikën. Nuk e di se

çfarë i kanë premtuar, por gjithë kohës thotë se do të shkojë në Nju-Jork ose në San-Francisko. Më tha se pret të marrë vizën. Ata, pos të tjerash, e kanë mësuar të pijë duhan, të përziejë drogat dhe të bëjë pislleqe në grup. Besoj se ka marrë fund. Nuk i kupton gjërat. Historia jonë kishte nisur me seks, për t'u bërë histori dashurie, të paktë nga ana ime. Shpejt e kuptova se marrëdhënia nuk mund të ishte e njëanshme. Nuredini nuk është tamam homoseksual. Shkon me meshkuj, ashtu siç shkon edhe me femra në bordel. Ky qe zhgënjimi im i madh. Ju e kuptoni, shumica e meshkujve që vijnë këtu për djem, e dinë që seksi paguhet. Nuk ka ndjenja. Nuk ka dashuri. Ka varfëri, pará, qejf të vjedhur, të bërë shpejt e shpejt pas një porte...

Dashuria ime për Hoze Luisin ishte shndërruar në miqësi. Ai shkoi në Spanjë për të varrosur nënën. Ishim takuar dy herë para se të përfundonte vera. Ai më foli për një post në Venezuela. Diçka kishte ndodhur në familjen e tij. Një histori trashëgimie. Ai thoshte se dëshironte të jetonte, mundësisht, sa më larg familjes. E dija se nuk do të shiheshim më. Ai ishte i trishtuar, me fytyrë disi të prishur. Nuk mbante më syze, por lente. Ato u jepnin syve më tepër shkëlqim se më parë, si lot i mbetur në cepin e syrit.

Do të më merrte malli për atë miqësi. E putha në zverk dhe i thashë: "¡Adiós, caballero!". Ai buzëqeshi dhe u kthye për të mos më parë tek largohesha. Kur dola përjashta, pata një dëshirë kafshërore për të takuar shitësin e bizhuterive. Dyqani ishte i mbyllur. Nuk ishte ora e faljes. Një komshi më tha se ai ishte shpërngulur dhe nuk e dinin se çfarë ishte bërë me të.

Mysika

Në shtëpinë e re te lagjja *Marshaan*, në majën e një buze mbi det, kisha një dhomë që binte nga tarraca. Në darkë mund të shihja dritat e brigjeve spanjolle. Ato xixëllonin si thirrje për ndihmë. Me vete thosha se duhet të ishte, në një shtëpi në Tarifa, pikërisht përballë shtëpisë sime, një shpirt tjetër që vëzhgonte njëkohësisht me mua dritat e bregut të Tanzheit. E quaja atë shpirt Lola, e bindur jo vetëm që ekzistonte, por që shumë shpejt do të takoheshim.

U zhvesha dhe mora një pasqyrë. Atje pashë fytyrën time. Ndërrova pozicion. Ajo pasqyronte gjithçka që kishte në dhomë, por imazhi im i shpëtonte. Kalova dorën mbi ballë, preka qepallat, preka faqet. Fytyra ime nuk ishte zhdukur. As trupi. Gjithashtu, mbi lëkurë kishte djersë. Kur e vendosa pasqyrën përballë, ajo u mbulua me avull sikur të kishte avull uji të nxehtë.

Në atë çast mbërriti zëri i largët dhe i ngjirur i gjyshit. Kisha zjarrmi. Dridhësia. Kisha kohë që nuk kisha pasur kriza me drithërima. U shtriva në shtrat dhe prita. Rrahjet e zëmres gjëmonin. Mendja më shkoi te Hoze Luisi, te shëtitjet tona, te përqaftimi i fundit.

Që ajo dashuri ishte e pamundur, dihej. Nuk do të më dashuronte kurrë asnjë mashkull. Mund të isha bërë tebdil si djalë dhe t'i kisha dalë përpara në një rrugicë të errët. Kjo do të ishte lojë, asgjë më tepër. Nuk do ta harroja kurrë. Ai do të mbetej për mua si një pemë e bukur, që, një ditë, më dha pak hije dhe ëmbëlsi. Papritur, më hyri frika. Zëri bëhej më i qartë. E dëgjoja në rropullitë e mia. Nuk e kuptoja çfarë më thoshte. Piva një gotë ujë dhe ndjeva se gjërat po normalizoheshin ngadalë. E dija se çfarë më duhej: harresa, heshtja.

Të nesërmen, u thashë prindërve se do të shkoja në festën e Mulla Abdesslamit për t'u çlodhur. Nëna derdhi një lot, më përgatiti një shportë me ushqime dhe më futi në xhepin e xhaketës të holla. Mora autobusin deri në Larrash, pastaj një taksì që më shpuri në fshatin Mysika, atje ku disa burra shëronin ankthin me muzikë. Kur mbërrita, Anxhela, një australiane, gruaja e njërit prej muzikantëve, më mori për gazetare dhe më kërkoi të holla për të takuar shefin shpirtëror të muzikantëve, mjeshtrin Abdesslam. E qetësova duke i thënë se nuk kisha shkuar për të bërë ndonjë reportazh a për të përfituar nga muzika e atij grupi tradicional. Ndërkohë që flisja me të, m'u afrua mjeshtri Abdesslam dhe më kërkoi ta ndiqja pas. Më tha:

“Këtu nuk duhet të kesh frikë nga asgjë. Je si në shtëpinë tënde. Je e ftuara ime. Ne po përgatisim festën e Kurbanit dhe bëjmë prova çdo mbrëmje. Mund të bashkohesh me ne. Nuk do të të kërkojmë gjë, vetëm të jesh e matur dhe e sinqertë. Do të strehohesh atje, pas tyrbes. Është një dhomë veçan, pa orendi, pa elektrik, ka

vetëm një rrogoz, një shtambë dhe shumë qetësi e paqe. E shoh që vjen nga qyteti. Vjen nga armiqtë. Këtu nuk do të të shqetësojë askush. Do rigjesh mendimet e tua. Do ta ribësh udhën e gabimeve të tua derisa ajo të të japë qetësi. Lutu, nëse ke dëshirë të lutesh. Këtu asgjë nuk bëhet me detyrim. Sa për të huajën, mos ia var. Është gruaja e njërit prej djemve të mi. Me sa duket, kujdeset për të na bërë të njohur në botë. Na flet për Amerikën, Japoninë, Kinën... Ne nuk kemi nevojë të shkojmë në fundin tjetër të botës për të gjetur rehati. Këtu jemi të lumtur për aq kohë sa luajmë muzikë. Nuk është muzika jonë, është muzika e stërgjyshërve tanë. Ne kemi lindur për ta mbajtur gjallë, për ta futur në zemrat e atyre që i ka mbërthyer e keqja ose fatkeqësia. Kjo është fryma jonë, shpirti ynë, shpirti ynë që na kujton tokën me pyjet, me lumenjtë dhe me gurët e saj të shenjtë. Po të lë të çlodhesh. Do të hash ato që do të hamë ne. Merre këtë qelebie, mbulohu, natën bën ftohtë”.

Ai burrë nuk kishte moshë. Ishte i gjatë dhe shumë i hollë. Në sytë e tij të çelët, të lyer me *khol*, nuk kishte ligësi. Dallova aty mirësinë dhe zgjuarsinë. Ishte njeri i lumtur, në pajtim me veten. Nuk ishte larguar kurrë nga fshati dhe përvoja jetësore e tij ishte e habitshme. Në një kopsht pas shtëpisë, mbillte barin që tymoste. Ishte një patriark i vërtetë, që, kohë pas kohe, ndërhynte për të vendosur rregull në familjen e madhe. Dëgjonte ankimet, vendoste drejtësinë dhe, mbi të gjitha, vinte në punë muzikantët. Një herë në muaj, të premtën, priste vizitorë, të sëmurë dhe kureshtarë. Secilit i fliste me mirësjellje dhe dhuratat i pranonte me gjithë zemër.

Kishte vetëm një grua, që e thërriste “gruaja”. Ajo nuk kishte emër. Të tjerët e thërrisnin “gruaja e Mullait”. Edhe ajo nuk kishte moshë. Fliste pak dhe jetonte në një dhomë mbi tarracë. Flitej se kishte ardhur nga fshati ngjitur kur ishte pesëmbëdhjetë vjeçe dhe se ishte e kapur nga xhindet që gëlltisnin gjithçka që ajo hante. E kishte sjellë e ëma për t’u konsultuar me Mulla Abdesslamin dhe ky e kishte mbajtur për ta mbrojtur nga njerëzit keqdashës. Kështu, ajo u bë natyrshëm gruaja e tij ditën kur nëna e fëmijëve të tij vdiq në gjumë. “Gruaja” mbi të njëzetepesat e quajti normale që ta ndante shtratin me burrin që i kishte shpëtuar jetën. Me atë bëri shumë fëmijë, që e thërrisnin të atin Jeddi¹, ashtu siç bënin nipërit e tij të shumtë.

E kuptova shpejt se gjithçka ishte e strukturuar mirë dhe secili duhet të mbante vendin e vet dhe të merrte pjesë në mbarëvajtjen e fshatit.

Më kishte zënë një gjumë i thellë dhe ëndrrat ishin të parëndësishme. Trupi po prehej dhe imagjinata po qetësohej. Në çantë kisha një pasqyrë të vogël. E nxirrja herë-herë për të parë në më ishte rikthyer apo jo pamja. E shihja ende turbull. Duhet të prisja edhe pak. Duhet të hiqja qafe të gjitha ato histori që më tërhiqnin drejt dhunës dhe të keqes, të harroja lindjen time, lojërat me personazhet që shpikja, por që nuk donin të më shqiteshin. Ndodhte sërish që të kujtohesha për shokët e heshtjes, për fytyrat e tyre të shpërfytyruara nga koha, të dëgjoja thirrjet e njerëzve të pusit që më kërkonin nga thellësitë e errësirës. Duhet t’i ndërprisja lidhjet

---

¹ Në arabisht – gjysh (shën. i përkth.).

me atë botë dhe të rilindja në ndjenjat e paqes. Besoja shumë tek ajo përvojë e njerëzve të Mysikës për të dalë nga ajo gjendje.

U bashkova me grupin e muzikantëve dhe mbajta vesh. Nuk kisha gjë tjetër për të bërë, veçse ta lija veten në duart e asaj muzike, që përdorte shpesh nota gërvishtëse, që dukeshin sikur të kruanin fundin e shpirtit të dërrmuar. Kjo zgjati orë të tëra, derisa rashë në trans dhe humba ndjenjat. Askush nuk të kërkonte të hyje në trans, por muzika depërtonte në trup e të bënte të reagoje, duke ndjekur ritmin, duke vallëzuar, pastaj, ngaqë nuk kishe çfarë të bëje më, vendimmarrjen ia lije nëndërgjegjes. Kështu ndodhi që u gjenda mes një rrethi, duke vallëzuar me sytë mbyllur, me krahët e shtrira, me pëllëmbën e dorës së djathtë të hapur nga qielli dhe me tjetrën nga toka. Nuk kisha mësuar të vallëzoja. Kjo vinte natyrshëm, si te dervishët kërcimtarë që mblidhnin dhuntitë e qiellit në pëllëmbën e dorës së djathtë dhe ia jepnin tokës me dorën tjetër. Trupin e ndieja të çliruar, flokët i kisha të lëshuar dhe këmbët e zbathura. Kur rashë përtokë, më zuri një krizë e shkurtër epilepsie. Mjeshtri erdhi tek unë dhe më mori në krahë. Ndihesha e shpëtuar, e gatshme për t'iu dhënë atij burri që kishte ditur të nxirrte nga unë gjërat e këqija dhe turbulluese që mbaja në shpirt. Më shpuri te dhoma e vogël dhe më vuri dorën në kokë. Ndjeva një valë bamirëse të përshkonte gjithë trupin, pastaj më zuri gjumi.

Të nesërmen, ndihesha më e lehtë, e çliruar dhe gati për t'u larguar. Australia më tha se duhet të prisja vendimin e Mjeshtrit. Mund të kisha nevojë për seanca

të tjera. Nuk mund të paraqitesha dot tek ai. Atë nuk e shqetësonin kurrë. Qëndrova në dhomë, me shpresën se do të vinte të më takonte.

Mbeteshin jo më tepër se tri ditë nga Kurban Bajrami, festa e therjes së qengjit. I dhashë të holla njërit prej muzikantëve që të më blinte një dash. I thashë ta zgjidhte të madh dhe me brirë të bukur. Gratë më ftuan në ceremoninë e kënasë. Në duar dhe në këmbë më bënë vizatime shumë të bukura me këna. Më thanë se ngjaja me një nuse të re. Ishte shaka femrash. Më fashuan duart dhe këmbët. Qëndrova pa lëvizur tërë ditën. Të nesërmen, më shpunë në hamam dhe më lanë, duke qeshur. Njëra prej tyre më qortoi pse kisha gjinj të vegjël dhe më tha: “Mjeshtri i do të mëdhenj!”. Qesha. Edhe ato qeshën. Pas banjës, më veshën me të bardha dhe disa prej tyre më shoqëruan deri në dhomë. Atje më prisnin tre muzikantë - dy i binin zurnasë, njëri daulles. “Na ndiq!” Ata më prisnin, duke luajtur një muzikë të gëzuar. I ndoqa pas, e shoqëruar nga dy gra. Ata u drejtuan nga shtëpia e Mjeshtrit, që më priste te hyrja. Më priti dhe më tha: “Mirë se erdhe, bija ime, në faltoren e paqes dhe të shpirtit!”.

U gjenda vetëm me Mulla Abdesslamin, që më vështronte me sy të ndritshëm. Duhet të kishte tymosur shumë. Më mori përdore dhe më uli krah vetes. Më dha për të pirë një përzierje bimësh. Ishte e hidhur. Dësh pështyva. Ai më bëri shenjë me dorë për të më ndaluar. E kapërdiva atë ilaç, që, me sa dukej, duhet të më shtendoste që t'i jepesha atij. Ai kishte ndezur temjan. Drita e qirinjve ishte mjaft e dobët. Mjeshtri nuk fliste më. Përgatitej të më shpinte te shtrati i tij. Nuk isha

plotësisht e pandërgjegjshme dhe brenda vetes ndjeva të ngrihej, jo dëshira, por djajtë e mi, ata që thyenin gjithçka, që trazonin gjithçka dhe që më shndërronin në nepërkë. E lëshova veten. Ai u shtri mbanë meje, hoqi brekushet dhe mbajti vetëm këmishën e gjatë. Më zgjidhi gjalmin e çitjaneve. Nuk kundërshtova. Isha lakuriq. Ai kaloi dorën mbi fundin e barkut tim. I bëra thirrje gjithçkaje të keqe që kisha brenda vetes, u përqendrova dhe ia ngula sytë penisit të tij, që ende nuk ishte ngritur tamam. Ai e kuptoi që nuk isha e mirë për të, u çua dhe më ktheu shpinën. Ndërkohë, u veshja. Ai më tha:

“Nuk mund të bëj dot gjë për ty. Kthehu në shtëpi. Të kanë zënë xhindet. Dikush të ka hedhur mallkimin para shumë kohësh. Besoj, gjithashtu, se njeriu që të ka mallkuar, ka vdekur ose është zhdukur. Për të vepruar mbi këtë të keqe, duhet të ta nxjerr atë nga barku dhe ta kthej kundër atij që ta ka përplasur në fytyrë ditën që lindi. Nuk besoj se do të të shpëtojnë dot, të paktën në Mysika. Ndoshta mund të shpëtosh po shkove në jug, tej në jug, në Sahara, dhe po ia le shpirtin në dorë një *fqihu* të madh, Haxhi Brahimit, që është njeri i shenjtë dhe i zoti për të prishur magjinë më të keqe. Mund të rrish me ne deri ditën e Kurbanit. Askush nuk do të të bëjë keq. Nuk do flas për këtë që ndodhi. Edhe ti nuk do ta përmendësh. Nuk dua ta marrin vesh se rezistove. Ta dish që jeta jote do të gjejë paqe vetëm pasi të ketë kaluar shumë sprova. Burrat që do të joshen nga bukuria jote do të jenë fatkeq. Do të shkatërrohen një e nga një. Nuk gabohem. Po të tregoj një ngjarje të vërtetë. Kisha një dishepull, një berber nga Tafraouti. Quhej Hasan. Më bënte shpesh vizita. Kalonte këtu disa

ditë dhe lexonim së bashku dorëshkrimet e shekullit XIV. Ishte i çmendur pas poezisë mistike. Një ditë, erdhi të më takonte bashkë me një grua të re, një e huaj, besoj se ishte japoneze, në të gjitha rastet aziatike. Sa e pashë, u trondita, pata një parandjenjë të keqe. Thirra Hasanin dhe e pyeta se cila ishte ajo grua. Ai më tha: ‘Është gruaja ime’. I thashë: ‘Çoje në jug që t’i lajnë shpirtin. Është e mbushur me ligësi. Po nuk ia dole mbanë, ndaje. Do të të sjellë fatkeqësi, e ndiej’. Hasani u turbullua. U largua pa më thënë se çfarë do të bënte. Nuk e kam parë më. Më thanë se japonezja kishte bërë një fëmijë me të dhe ishte zhdukur. Ndërsa ai bredh rrugëve, ngaqë i ka humbur të tëra, punën, arsyen dhe kujtesën. Ti mund t’ia dalësh mbanë nëse çlirohesh nga djajtë e tu. Përndryshe, do të mbjellësh fatkeqësi rreth vetes. Do të jesh si ajo japonezja. Por kam besim”.

Atë natë pashë një ëndërr, pastaj pata makth. Pashë në ëndërr mamanë me një foshnjë në krahë. Të dyja ishin lakuriq. Foshnja kishte sy të mëdhenj dhe të zinj, një gojë të përkryer dhe dorën e mbante mbi gjirin e mamasë. Qante nga gëzimi. Një çast, ajo më zgjati foshnjën sikur duhet ta merrja, sikur të ishte fëmija im. Nga vendi ku ndodhesha, nuk mund të lëvizja. Ajo më lutej që të shkoja drejt saj, por nuk arrija dot të flisja dhe të ecja përpara. Sa më shumë që vonoja për ta marrë foshnjën, aq më tepër plakej ajo. Plakej para syve tanë dhe mamaja, e llahtaritur, thërriste emrin tim me sa fuqi që kishte. Qëndroja e ngrirë nga një peshë shumë e rëndë, që pengonte çdo lëvizje. Djali mori pamjen e babait. Mamasë i vinte turp ngaqë i shoqi ishte lakuriq. Babai më ktheu shpinën

dhe vendosi kokën te gjinjtë e mamasë. Dukej sikur pinte sisë. Kështu, ëndrra u shndërrua në makth. Pastaj mori pamje më të pranueshme. Isha në vend të mamasë dhe fëmija qëndronte në prehrin tim. Ishte i ëmbël dhe i qetë. Ndieja buzët e tij mbi gjinjtë e mi dhe dëgjoja frymëmarrjen dhe rrahjet tepër të shpejta të zemrës së tij. U kujtova që ai ishte fëmija im. Mamaja m'u afrua dhe më tha: "Kupton? Pate fëmijën që dëshiroje. Mos u merakos, do ta rris si fëmijën tim, sepse, siç thuhet, 'është mjalti i mjaltit!'".

Nuk më kishte vajtur mendja kurrë të kisha fëmijë. Edhe në ëndërr, isha e habitur dhe e shqetësuar.

Kur u zgjova, e dija se nuk mund ta kaloja ditën në Mysika. Vështroja gratë që bënin përgatitjet e festës dhe nuk kisha asnjë dëshirë për t'u ngatërruar në atë ceremoni. Duhet të gjeja një shkas për t'u larguar nga fshati. Australiania do të më ndihmonte. Asaj i duhej të shkonte në Tanzhe për të dërguar disa pako në Shtetet e Bashkuara, pastaj, duke më parë të trishtuar dhe të mërzhitur, më propozoi që ta shoqëroja. Në fakt, nuk e duronte pamjen e gjakut të atyre deshve, që Mjeshtri therte në mëngjesin e Kurban Bajramit. Ajo më tha: "Është e vetmja gjë me të cilën nuk mësohem dot".

Para se të hipja në veturë, desha të falënderoja dhe të përshëndesja Mjeshtrin. Ai ishte shumë i sjellshëm. Më dha një nuskë, që e shkroi në sytë e mi me një bojë ngjyrë sepie, e palosi më tetësh, e lidhi me një gjalmë të artë dhe më tha: "Kur të tundohesh ndonjë ditë nga ndonjë mëkat, hiqe. Po e mbajte, do të jetë keq për ty!".

Bëra gabim që nuk ndoqa këshillën e tij. Ndoshta bëra gabim që pranova ta lidhja veten me atë nuskë të varur

në qafë, kur mendoja se, për të më mbrojtur nga e keqja, mjaftonte dora e vogël që më kishte dhënë mamaja.

Gjatë rrugës, australiania më habiti me strategjitë e saj gjakftohta. Më tha se i shoqi ishte artist i madh dhe se ajo përpiquej ta nxirrte jashtë atij fshati të humbur, për ta bërë yll të muzikës tradicionale, të përzier me rok dhe xhaz. Ajo më pohoi se i merrej fryma në atë mal dhe se ëndërronte të jetonte në Shtetet e Bashkuara bashkë me të shoqin. “Por, për sa kohë që plaku është gjallë, nuk bëj dot asgjë”, shtoi ajo.

Tanzhei po përgatitej për festë. Në hyrje të qytetit ndodhej një terren i braktisur, i shndërruar në treg bagëtish. Atë vit, Kurban Bajrami përkonte me përvjetorin e pavarësisë. Çdo familje duhet të kishte dashin e vet. Disa të pasur blinin qengja dhe ua falnin të varfërve, që njihnin. Babai bleu një dash të madh dhe dy qengja. Ku ta çonim gjithë atë mish? Mamaja ishte e mbytur dhe nuk mund t’i bënte të gjitha punët vetëm. Ftoi Rhimunë, fshataren, që vinte një herë në javë për të na larë teshat. Ajo erdhi bashkë me pesë fëmijët e saj dhe me qengjin. Shtëpia ishte e mbushur. Fëmijët vraponin gjithandej. Babai mbyllte veshët, ndërsa unë kisha vetëm një dëshirë: t’ia mbathja.

U thashë prindërve se më kishte ftuar xhaxhai dhe shkova me australianen në një shtëpi te Mali i Vjetër. Ajo më prezantoi me miqtë e saj, shumica e të cilëve ishin të rinj marokenë. Shtëpia ishte e errët. Fytyrat nuk dalloheshin mirë. Kur hyra, ndjeva zemrën të më rrihte fort. Ata njerëz nuk kishin asgjë të veçantë. Megjithatë, ndjeva se diçka po kurdisej. Djemtë kishin

pamje të shkujdesur, tymosnin hashash dhe pinin birra. Australia më paralajmëroi se takimi duhet të mbahej i fshehtë. E kuptova, pa e ditur përse bëhej fjalë. Ajo më tha: “Është një ceremoni, ku gjithçka është e mundur, me kusht që asgjë mos të dalë prej aty. Tymos, dëgjon muzikë, kërcen, mund të hysh edhe në trans, jepesh me sytë e mbuluar me fashë dhe, kur largohesh nga shtëpia, harron, dhe vërtet duhet të harrosh gjithçka!”.

E gjitha kjo më dukej e çuditshme, por isha kureshtarë të shihja se çfarë do të ndodhte. Ata ishin katër dhe as nuk na flisnin. Qeshnin mes tyre, i binin njëri-tjetrit në shpinë me pëlëmbë. Australia m’u afrua dhe më tha: “Shpresoj që morali yt të mos preket! Këtu i lejohet vetes, një herë në vit, gjithçka që e kemi të ndaluar. Trupi ka nevojë të shpërthejë dhe, mbi të gjitha, të jetojë pa u menduar, pa ndier mbi vete vështrimin e familjes, apo të shoqërisë. Më pëlqen të jepem e tëra ndaj këtyre lirive”.

Në fakt, ajo e lëshoi veten. E vështroja dhe mendoja fshatin, burrin e saj dhe plakun.

- Yt shoq është në dijeni?

- Nuk kam burrë. Ahmedin e kam të dashur. Natën e parë më la me Mjeshtrin. Kështu e do tradita. Nuk bëhet fjalë. Kështu ndodh dhe askush nuk duhet të hapë gojën.

Ajo kërcente dhe fliste. Befas, burrat pushuan së qeshuri, vendosën maska dhe na rrethuan. Ajo mbante një fustan, ndërsa mbathjet dhe sutjenat i kishte hequr. Gjinjtë i kishte të mëdhenj. Njëri nga burrat u fut poshtë fustanit të saj dhe i përkëdheli barkun. Një tjetër erdhi pas meje dhe më kapi për vithesh. Më tha në vesh: “O motër, shtendosu, lëshohu...”. U lëshova, duke kujtuar

dashurinë me argjendarin. Ndjeva seksin e tij të ngjitur pas mollaqeve. Një tjetër m'u afrua nga përpara dhe më përkëdheli gjinjtë. Disa minuta më pas, u gjendëm të gjithë lakuriq, duke u palluar si kafshët. Muzika e lartë mbulonte ofshamat e njërit dhe tjetrit. Kjo zgjati për një kohë të gjatë. Sytë i mbaja të mbyllur, pa e ditur se nga do të më vinin goditjet. Sepse, ata burra, e kishin zakon t'i pallonin gratë, duke i rrahur dhe fyer: "Merre motër, kurva ime, princesha ime, bundra ime; hajde, lëpije, bërtit, ulu në gjunjë, më jep prapanicën, hapi shalët, mos u kthe, mos shiko, të jep zotëria yt... po u prishe, je putanë, hajde, m'i vër këmbët te supet, mos qesh, është çmenduri të pallosh një të panjohur...".

Me vete kisha nuskën e Mjeshtrit dhe *khamsën*. Hëngra më pak goditje se australiania, që ulërinte nga qejfi dhe dhimbja. Ishte e pamundur të largoheshe. Regjistroja zërat e tyre në kokë. Kjo ndoshta ishte e mjaftueshme për t'i gjetur një ditë.

Natën, të gjithë ishin të lodhur. Vajza flinte me dy duart mbi gjoks. Burrat, gjithnjë me maska, dremisnin. Kisha etje dhe uri. Kishte vetëm birrë. Nuk kisha pirë. Nuk kisha tymosur. Vetëm se isha palluar kushedi sa herë. Më vinte ndot, por, për çastin, mëri i mbaja vetëm vetes. U qaja hallin atyre tipave të mjerë, që, shumë shpejt, do të shihnin shenjat e para të hakmarrjes sime. Më e keqja ishte se e kisha lëshuar veten. Do të ishte dashur të reagoja, të bëja diçka, t'i vija flakën asaj barake, ose t'u lija mbresa me thikë disa faqeve. Më duhej ajo sprovë për të ushqyer pasionin tim për të bërë keq? Hëngra një grusht në zverk dhe rashë pa ndjenja.

Kasollja e të Varurit

Fshehurazi, e mbledhur kruspull në një cep të dhomës së errët, kërkoi ndonjë vështtrim njerëzor, ndonjë dorë mëshiruese. Lutesha me sy. Nuk kisha më fuqi për të folur a për të bërtitur. Përpiquesha të ngrihesha. Më merreshin këmbët dhe rrëzohesha. Shtrëngoja mollaqet dhe shalët, mbi të cilat rridhte një vilar lëngu i verdhemë. Lotët më ishin shterë. Mbi dysheme, shishe birre të boshatisura, një copë sandviç, pipa hashashi dhe një kundërmim i gërditshëm. Më merrej fryma dhe nuk arrija dot të largohesha nga ai vend i mallkuar, ku më kishin plasur përtokë si zhele. Burra, të cilëve u kisha ruajtur vetëm zërat, kishin fshirë këmbët mbi atë trup, që nuk ngjante më me një trup femre të re. Brenda disa orësh, isha shndërruar në gjë e venitur, e rrahur, e fëlliqur, pastaj e braktisur në atë strofull, që, pa dyshim, ishte limer hajdutësh dhe trafikantësh.

Sytë ishin zmadhuar ngaqë shikoja ngultas dyshemenë. Ndiqja udhën e milingonave që mbartnin thërrime buke, duke anashkaluar një njollë gjaku dhe disa pika sperme që ngjanin më tepër me këlbaza veremlinjsh. Trupi i lënduar u ndje befás i shkundur

nga një lloj vullneti i brendshëm, që e komandonte të ngrihej dhe ta braktiste atë vend, ku sillej ende vërdallë kundërmimi i vdekjes dhe shija mbytëse e mashkullit.

Gjysmë e zhveshur, eca këmbadorazi deri te porta. E dija se më shtynte një hije, ajo që më shoqëronte shpesh në ëndrra, dhe se më mbështeste një zë, nga i cili dëgjoja grimca. Këmbët i hiqja zvarrë. Trishtimi dhe turpi, neveria dhe zemërimi, më përziheshin në mendje. Pata dëshirë të qeshja kur dallova një hënë të plotë dhe të shndritshme. Sakaq, thashë me vete: “Nuska nuk më mbrojti. Duhet të mos i kisha zënë besë; gjaku rrjedh shpesh natën me hënë të plotë!”. Vazhdoja të përparoja drejt daljes. Nuk kishte më njeri. Përtokë ishte një maskë e Mickey-t. Duhet të dilja prej andej. Nata ishte e ndriçuar. Nuk kisha më frikë. Megjithatë, herë-herë dëgjoja një zhurmë hapash mbi gjethe të thata dhe, ndonjëherë, vinin deri tek unë gajasje, që vetëm burracakët janë të zotë t'i bëjnë. Megjithatë, nuk kishte njeri. Për këtë isha e bindur. Australia duhet të kishte shkuar në fshat. Vetura e saj nuk ndodhej më aty.

Ecja në pyllin ku mbretëronte një heshtje e rremë. Jo, heshtja nuk ekzistonte më. Koka ime ishte e mbushur me klithma dhe tërbim.

Gjithë jetën do të dëgjoj përgjërimet e mia dhe të qeshurat nervoze të burrave. Gjithë jetën ato fytyra me maska, të shpërfytyruara nga alkooli dhe hashashi, do të më qëndrojnë si shpatë mbi kokë, ashtu si do të qëndrojnë të ngulitura në kujtesë ato çifte koqesh dhe ato sekse shëmtake që lëronin fytyrën time të larë me lot. Gjithë jeta ime do të përndiqet nga ato pamje, ato

kundërmime djerse, shurre dhe sperme, të përziera me birrën e derdhur.

Përse ata djem kishin kujtuar se mund të bënin gjithçka atë natë të gjatë, që e quanin Nata e Harresës, duke u shndërruar vullnetarisht në përbindësia nga loja ose nga çmenduria? Asnjë imazh nuk ishte i qartë. Gjithçka përzihej. Vetëm kundërmimi i mashkullit ishte i saktë. Më shkaktonte të vjella. E kisha kujtimin e atij kundërmimi, një kujtim këmbëngulës, i ndyrë. Më kot nxora vrer të verdhemë; kujtimi qëndronte i gjallë, i pranishëm, si makth. Nxirrja nga rropullitë një lëng të verdhemë. Ai kundërmonte mashkull, mashkull i vjellë.

Ia dola të kthehesha në shtëpi pas disa orësh të gjata ecjeje. U mbylla në dhomën time dhe nuk pranova të lahesha dhe të ndërroja fustan. Doja të jetoja disa ditë me pisllekun, me atë gjak të nxirë dhe ato kundërmime kalbësirash dhe kërme. Duhet të njihja neverinë, që të mos kishte kurrë harresë dhe falje.

Çdo mëngjes, shihesha në pasqyrë. Tanimë, imazhi im ishte i pranishëm. Isha pothuajse krenare që e kisha fytyrën e mbufatur, sytë e zyrtë dhe frymën e qelbur. Ditën e shtatë, pa i thënë asgjë nënës, shkova në hamam, ku kalova gjithë pasditen. Fërkoja lëkurën derisa e rripja. Derdhja mbi vete dhjetëra kova me ujë të përvëlur.

Kur dola, isha e gjitha e skuqur dhe ndihesha femër tjetër. Mendoja se isha plakur disa vite dhe se bukuria nuk më interesonte më. Një gjë ishte e sigurt: nuk do të dhunohesha më. Kisha vetëm dëshirë të vendosja rregull në mendimet e mia, ngaqë e dija se fati ishte

përcaktuar. Më mbetej vetëm të ndiqja atë që zëri im i brendshëm, ai që komunikonte me shokët e heshtjes dhe me xhindet e pusit, më urdhëronte të bëja.

Sytë e mi, herë gri, herë blu, herë të hirtë, ishin shndërruar në dritare të një shpirti të qetuar. Nuk e vështroja më botën me habi. Isha plakur menjëherë dhe kisha më tepër përvojë se të gjitha vajzat vërsnike.

I kisha prerë lidhjet me gjithçka dhe, ashtu si në fëmijëri, rrethohesha nga heshtje dhe hije. Ndihesha e dëlirë, mund të grisja të gjitha perçet dhe të veproja me gjakftohtësi.